

Minni Halinen & Janeca Huusko

VARHAISERITYISKASVATUKSEN TUKITOIMET

Erityisen tuen tarpeessa olevien lasten tukeminen Kotkan päivähoidossa

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Toukokuu 2016

Tekijä/Tekijät Minni Halinen Janeca Huusko	Tutkinto Sosionomi	Aika Toukokuu 2016
Opinnäytetyön nimi Varhaiserityiskasvatuksen tukitoimet Erityisen tuen tarpeessa olevien lasten tukeminen Kotkan päivä- hoidossa		45 sivua 7 liitesivua
Toimeksiantaja Kotkan kaupunki, Lasten ja nuorten palvelut		
Ohjaaja Lehtori Johanna Jussila		
Tiivistelmä <p>Tutkimus käsittelee Kotkan päivähoidon varhaiserityiskasvatuksellisia toimintatapoja ja menetelmiä. Tutkimuksen tavoitteena oli kerätä tietoa varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) roolia ja asiantuntijuuden hyödyntämisestä Kotkan päivähoidon yksiköiden toiminnassa ja kasvatustyössä. Lisäksi tutkittiin mitä varhaiserityiskasvatuksellisia toimintatapoja hyödynnetään ja mikä on niiden merkitys tehostetun ja erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen kannalta.</p> <p>Tutkimus on sekä laadullinen että määrällinen tutkimus ja tutkimusaineistoa on hankittu kyselyn avulla. Kysely suoritettiin Kotkan päivähoidon yksiköiden kasvatushenkilöstölle. Kyselyyn vastasi 28 henkeä (78 %). Tutkimustuloksia on vahvistanut toimeksiantajan toiveiden kuuleminen, aiemmin toteutettuun kyselyyn perehtyminen sekä teoriapohja.</p> <p>Keskeisiä tutkimustuloksia oli useita. Varhaiserityiskasvatuksen toimintatapoja hyödynnetään päivähoidossa, mutta niiden taustalla on monenlaisia resursseista riippuvia tekijöitä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan rooli asiantuntijana on tärkeä sekä lapsiryhmän työntekijöille että erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen kannalta. Tuettua pienryhmätoimintaa pidettiin lapsen kannalta tärkeimpänä toimintatapana ja sitä toivottiin lisää. Varhaiserityiskasvatukselliset toimintatavat näkyivät vastausten perusteella yksiköiden arjessa monipuolisesti.</p> <p>Tutkimustuloksia hyödynnettiin Kotkan varhaiskasvatuksen erityisopettajien tulevan työkauden suunnittelussa. Tulevaisuudessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan ammattitaito tulee näkymään yhä enemmän konsultaationa sekä välineiden ja intervention keinojen tarjoajana. Erityispedagoginen osaaminen pyritään tuomaan päivähoidon henkilökunnalle päivittäisen kasvatustyön tueksi. Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen tukeminen koostuu useista tukikeinoista ja menetelmistä, jotka lisäävät inklusiivisuutta kasvatuksessa sekä tukevat lasta kokonaisvaltaisesti.</p>		
Asiasanat varhaiserityiskasvatus, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, erityisen tuen tarpeessa olevat lapset		

Author (authors)	Degree	Time
Minni Halinen Janeca Huusko	Bachelor of Social Services	May 2016
Thesis Title		45 pages 7 pages of appendices
Methods of Early Childhood Special Education Supporting Children with Disabilities in Kotka's Daycare		
Commissioned by		
City of Kotka, Services for Children and Youth		
Supervisor		
Johanna Jussila, Senior Lecturer		
Abstract		
<p>The purpose of the thesis was to look into day care's early childhood special educational practices and methods in Kotka. The objective of the research was to gather information on the early childhood special education teacher's role and how their expertise is utilized in day care units' operation and educational work in Kotka. In addition it was researched which early childhood special educational methods are being used and what their significance is in supporting children with special needs.</p>		
<p>The study was both qualitative and quantitative and research material was acquired by using a questionnaire. It was carried out to the day care units' pedagogue personnel of Kotka. There were 28 responses to the questionnaire (78 %). Research results were enhanced by taking into account the sponsor's wishes, getting familiarized with the previous questionnaire and literature on the subject.</p>		
<p>There were several main research results. Early childhood special educational methods are being utilized in day care but there are many resource based factors in the background. The role of the early special childhood education teacher as an expert is important to the pedagogic personnel of the child group and as well as the child with special needs. Supported small group activity was considered as the most important method in a child's benefit and there was an increased request for it. Based on the questionnaire's responses early childhood special educational methods were diversely present in everyday activities.</p>		
<p>The results of the study were taken into account in the planning of the early special childhood education teachers' next working season in Kotka. In the future the teachers' expertise will be more centered in consultation and providing of tools and methods of intervention. Special educational expertise is to be brought to the personnel of the day care in means to support everyday educational work. Supporting a child with special needs is based on several means of support and methods which increase inclusivity in education and provide support for the child comprehensively.</p>		
Keywords		
early childhood special education, early childhood special education teacher, children with special needs		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VARHAISERITYISKASVATUS.....	7
2.1	Varhaiserityiskasvatuksen konteksti	7
2.2	Erityisen tuen tarve	9
2.3	Yksilölliset suunnitelmat.....	10
2.4	Integraatio ja inklusio	11
3	KOLMIPORTAISEN TUEN MALLI.....	13
3.1	Yleinen tuki	13
3.2	Tehostettu tuki	14
3.3	Erityinen tuki	15
4	VARHAISERITYISKASVATUKSEN KÄYTÄNNÖT JA TYÖVÄLINEET	15
4.1	Kotkan varhaiserityiskasvatuksen konteksti.....	15
4.1.1	Tukitoimet.....	16
4.1.2	Kasvatuskumppanuus	17
4.1.3	Varhaiskasvatuksen erityisopettaja	18
4.2	Samanaikaisopetus	19
4.3	Tuettu pienryhmätoiminta	20
4.4	Konsultaatio	21
4.5	Muita tukikeinoja	21
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	23
5.1	Työn tavoitteet ja merkitys	23
5.2	Tutkimusmenetelmät	23
5.2.1	Aineistonkeruumenetelmä	24
5.2.2	Aineiston analyysi.....	25
5.3	Varhaiserityiskasvatuksen toimintatavat sekä hyödyntäminen päivähoidossa	27
5.4	Varhaiskasvatuksen erityisopettajan rooli.....	28
5.5	Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen hyötyminen	29
5.6	Avointa palautetta	31
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	31

6.1	Lapsi ja varhaiserityiskasvatus	31
6.2	Varhaiserityiskasvatukselliset toimintatavat	33
6.3	E erityispiirteitä vuorovaikutuksessa	35
6.4	Tulevaisuuden suunta.....	37
7	POHDINTA	38
7.1	Vertailua vuoden 2012 kyselyyn	39
7.2	Luotettavuus	40
7.3	Eettisyys	41
7.4	Jatkotutkimusmahdollisuus	41
	LÄHTEET.....	42
	LIITTEET	
	Liite 1. Veo-kysely 2012	
	Liite 2. Kysely 2015	

1 JOHDANTO

Monet tekijät vaikuttavat siihen, miten kohtaamme erilaisuutta: asenteet, arvot, odotukset, ympäristö ja sosiaaliset paineet. Oman asenteemme viestitämme niin valinnoillamme, eleillämme, äänellämme ja käyttäytymisellämme. Erilaisuuteen ei kuitenkaan tule pysähtyä. Olennaista on vamman tai häiriön takana oleva lapsi, joka tulee kohdata yksilönä. Entä nähdäänkö lapsi sellaisena yksilönä, joka vaatii korjausta tai parantamista, vai aktiivisena oman maailmansa rakentajana? (Huhtanen 2004, 101; Viittala 2006, 29.)

Varhaiserityiskasvatus on lapsen yksilöllisten erityisen tuen tarpeiden huomiointiin ottamista. Tämän kautta luodaan pohja erityiskasvatukselle ja sen toteuttamiselle. Varhaiskasvatuksessa erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle voidaan määritellä fyysisiä, psyykkisiä ja kognitiivisia tukitoimia, ja ympäristöön voidaan vaikuttaa. Tuen tarpeeseen tulee vastata huomioimalla jokaisen lapsen yksilöllisyys ja tämän kautta löytää oikeat tukimuodot eri tilanteisiin ja ympäristöihin. Lapsen kehitys turvataan moniammatillisen työn kautta tarjoamalla mahdollisimman laajat ja juuri lapselle kohdistetut tukitoimet. Moniammatilliseen työryhmään kuuluvat esimerkiksi lastentarhanopettajat, terapeutit ja erityisopettajat. (Viittala 2006, 22.) Näitä erilaisia toimintatapoja on hyvä arvioida ja kehittää säännöllisesti. Muutokset vaikuttavat kokonaisvaltaisesti koko päiväkodin arkeen ja työntekijöiden työnkuvaan.

Opinnäytetyömme on osa Kotkan kaupungin varhaiserityiskasvatuksen varhaiskasvatuksen erityisopettajien (veojen) toiminnan kartoitusta. Tutkimustyömme tavoitteena on tarkastella varhaiskasvatuksen erityisopettajien roolia ja menetelmien toimivuutta tehostetun ja erityisen tuen tarpeessa olevien lasten tukemisessa Kotkan päivähoidossa. Tutkimuksessamme saatu tieto luovutetaan toimeksiantajalle osaksi seuraavan kauden toiminnan suunnittelua varten, ja sitä hyödynnetään varhaiserityiskasvatuksen kehittämisessä.

Päädyimme opinnäytetyömme aiheeseen oman mielenkiintomme kautta. Tarjosimme Kotkan kaupungille aihetta liittyen erityisen tuen tarpeessa olevien lasten tukemiseen päivähoidossa. Toimeksiantajan toiveena oli kartoittaa veojen roolia päivähoidossa sekä menetelmien käyttöä ja toimivuutta, jolloin lähdimme tarkastelemaan lasten tukemista tämän kautta.

Opinnäytetyömme koostuu teoriaosuudesta, jossa on painotettu varhaiserityiskasvatuksen taustaa ja siihen liittyviä tekijöitä, kuten inklusiota, integraatiota ja kolmiportaista tukea. Käymme myös läpi Kotkan varhaiserityiskasvatusta sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan roolia ja työnkuvaa. Kerromme opinnäytetyön toteutuksesta, aineistonkeruumenetelmän suorittamisesta sekä avaamme tutkimustulokset. Vastaamme tulosten perusteella tutkimuskysymyksiimme sekä avaamme johtopäätöksiämme.

2 VARHAISERITYISKASVATUS

2.1 Varhaiserityiskasvatuksen konteksti

Varhaiskasvatus määritellään kokonaisuudeksi, joka sisältää pienen lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen. Lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista edistetään kasvatuksellisen vuorovaikutuksen kautta, jota lapsi kohtaa elinympäristössään. (THL 2015a.) Lähtökohtana varhaiskasvatuksessa on taata kaikille lapsille laadukas ja yhtäläinen varhaiskasvatus. Tätä tukee varhaiskasvatuksen henkilöstön ammatillinen osaaminen sekä tuntemus ja tieto liittyen lapsen kasvuun, kehitykseen, tuen tarpeeseen ja tukitoimiin. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012, 4.)

Varhaiskasvatuslaissa (PhL 1973/36) 1. luvun 1 §:ssä on määritetty, että lasten päivähoito järjestetään päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Päivähoitoon on subjektiivinen oikeus ja kunnan tulee järjestää päivähoitoa, joko itse, toisen kuntayhtymän kautta tai yksityisesti (PhL: 1:4). Päiväkodiksi kutsutaan tilaa, jossa päiväkotihoidon tapahtuu (PhL 1:1). Päivähoitoa saavat pääsääntöisesti alle oppivelvollisuusikäiset lapset tai erityisolosuhteiden ja muun hoidon puuttuessa sitä vanhemmat (PhL 1:2).

Päivähoito tekee yhteistyötä hoidossa olevien lasten kotien kanssa kasvatus- ja opetus- ja kasvatustöissä, eli kasvatuskumppanuudessa, edistäen myös lapsen tasapainoista persoonallisuuden kehitystä. Päivähoidon tulee tarjota lapselle suotuisa kasvuympäristö, johon kuuluvat erilaiset ihmissuhteet ja lapsen kehitystä tukeva monipuolinen toiminta. Tavoitteena on edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja emotionaalista kehitystä huomioiden lapsen ikä ja yksilölliset tarpeet. Lisäksi kehitetään lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistetään tämän

toimimista vertaisryhmässä sekä ohjataan toisten kunnioittamiseen ja jäsenyyteen yhteiskunnassa. Kaikille lapsille pyritään antamaan yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. (PhL 1:2 a.)

Jokaiselle päivähoidossa olevalle lapselle voidaan laatia lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, eli VASU. Suunnitelma tehdään kuitenkin kuntakohtaisesti. Se laaditaan yhdessä vanhempien kanssa ja sen toteutumista arvioidaan säännöllisesti. Sen tavoite on ottaa huomioon lapsen yksilöllisyys ja vanhempien näkemykset. Suunnitelman johdosta henkilökunta voi toimia johdonmukaisesti ja lapsen tarpeet huomioiden. Suunnitelmassa huomioidaan lapsen kokemukset, nykyiset tarpeet ja tulevaisuuden näkymät, sekä lapsen intressit, vahvuudet ja tuen ja ohjauksen tarve. (Stakes 2005, 32–33; Veopalaveri 2015)

Päivähoito on aina tarjonnut palveluja myös erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille. Näitä toteutettaessa tasapainoillaan aina yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden välillä. Varhaiserityiskasvatuksen suunnitteluun päivähoidossa liittyä vaikuttavia tekijöitä sekä kaikkia kuntia koskevasti että kuntakohtaisesti. Kaikissa kunnissa siihen vaikuttavat laki ja asetus lasten päivähoidosta, perusopetuslaki ja asetus esiopetuksesta, Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuslainsäädäntö, asukasluku ja -rakenne, kunnan sijainti ja rakenne, kuntien välinen yhteistyö, suunnittelujärjestelmä, henkilökunnan koulutus ja osaaminen sekä henkilökunnan ja palvelujen käyttäjien osallistumisen mallit. Kunnasta riippuen taas vaikuttavat kunnan valtuuston hyväksymät visiot ja strategiat, lapsipoliittinen ohjelma, lapsille suunnatut perus- ja erityispalvelut, päivähoidon palveluverkko sekä varhaiskasvatuksen suunnitteluprosessi. (Svärd & Pihlaja 2006, 37.)

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen kasvatuksellisiin ja kuntoutuksellisiin tarpeisiin vastataan päivähoidossa erityiskasvatuksella. Alle kouluikäisten erityiskasvatus on varhaisvuosien erityiskasvatusta, josta voidaan käyttää termiä varhaiserityiskasvatus. Se koostuu sekä erityispedagogisesta tieteenalasta että erityiskasvatuksen käytännöstä. Erityispedagogiikka kasvatustieteen osa-alueena pyrkii tukemaan erityisen tuen tarpeessa olevaa lasta lähinnä pedagogisin keinoin. Käytäntöön taas kuuluvat kaikki palvelut ja toimenpiteet liittyen erityislapsen tuen ja hoidon tarpeen ennakointiin, kuntoutukseen, määritellyyn sekä näiden palveluiden arviointiin. (Huhtanen 2004, 13.)

Varhaislapsuuden kuntoutuksella on suuri merkitys lapsen kannalta. Kuntoutus luo pohjaa lapsen suotuisten kehitysedellytysten luomiseksi. Tämä voi merkitä pienempää tuen tarvetta aikuisiässä ja mahdollistaa itsenäisyyttä. (Svård 2000, 92.)

2.2 Erityisen tuen tarve

Erityisen tuen tarve määritellään aina yksilöllisesti ja on otettava huomioon lapsen kehitys suhteessa tämän ikätasoon sekä lapsen kasvuympäristön fyysiset, sosiaaliset ja psykologiset piirteet. Yleisimpiä syitä erityisen tuen tarpeelle ovat sosio-emotionaaliset vaikeudet eli tunne-elämään ja käyttäytymiseen liittyvät vaikeudet, kielellisen kehityksen häiriöt, motoriikan ja hahmottamisen vaikeudet, keskittymisen ja tarkkaavaisuuden vaikeudet, erilaiset vammat kuten näkö-, kuulo- ja liikuntavammat, kehityksen viivästymät, erilaiset neurobiologiset kehityshäiriöt, kuten autismi ja asperger sekä krooniset sairaudet. Tuen tarve voi myös olla lyhytaikaista tai jatkuvaa. Myös perheen rooli arjen asiantuntijana on tärkeä. (Huhtanen 2004, 11, 14; Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 23.)

Erityisen tuen tarpeen diagnosoi ja määrittelee pääsääntöisesti alan erikoislääkäri tai muu asiantuntija. Asiantuntijan lausunnon perusteella pystytään määrittämään lapsen tarvitsema erityishoidon ja -kasvatuksen tarve sekä laatu. Lisäksi lausuntoa voidaan hyödyntää muiden tukitoimien suuntaamiseksi kuten esimerkiksi toimintaterapian ja päivähoidon kuljetusten järjestämiseksi. Päivähoidon ulkopuolisen asiantuntijan lausunto vaaditaan myös silloin, kun lapselle suunnataan päivähoidon voimavaroja, kuten avustajaa. (Pihlaja 2005b, 115; Pihlaja 2005c, 173.)

Arjen sujuvuus ja rutiinit ovat tärkeää inklusiivisessa kasvatuksessa. Erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille rutiinit tuovat turvallisuuden tunnetta ja auttavat esimerkiksi ajan hahmotuksessa. Päiväkotikohtaisesti voidaan myös esimerkiksi hyödyntää erilaisia piirejä esimerkiksi aina aamuisin. Pienryhmätoiminta tukee lapsen yksilöllisiä tarpeita, kuten esimerkiksi motoriikkaa, kieltä tai liikumista. Oppimisympäristössä tulee huomioida mahdollisuus toistoon sekä mitata edistymistä lapsen aikaisempaan toimintaan itsetunnon vahvistamiseksi. (Suhonen 2006, 53 - 55.)

Päivähoidossa pyritään vastaamaan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kautta. Joidenkin lasten kohdalla käyttäytymisen, kehityksen ja kasvun turvaaminen edellyttää erityistä tukea. Erityiskasvatus yksin ei kuitenkaan riitä vastaamaan näihin tarpeisiin. Tarpeiden määrittelemisessä, tukitoimien suunnittelussa ja toteutuksessa tehdään yhteistyötä eri asiantuntijatahojen kanssa, kuten lääketieteen, psykologian, sosiaalipsykologian ja yhteiskuntatieteiden kanssa. (Huhtanen 2004, 9, 11.)

Koska päivähoitoikäinen lapsi on kehittyvä persoonallisuus, tulee ottaa huomioon, että lapsen kehityksen myötä tietynlaiset oireet voivat muuttaa luonnettaan tai väistyä kokonaan. Lausunto kuvaa lapsen sen hetkistä tilannetta. Tämän perusteella lapsen heikkouksia pystytään vahvistamaan ja vahvuuksilla kompensoimaan puutteita. (Huhtanen 2004, 9.)

Erityispäivähoito on vakiintunut arkikieleen varhaiskasvatuksen käytäntöjen yhteydessä, mutta laissa se ei ole virallinen termi. Lapsilla on kuitenkin oikeus tarpeen vaatiessa erityiseen hoitoon ja kasvatukseen. Erityispalveluita sisältävään toimintaan viitataan erityispäivähoitona. Tällöin tarkoitetaan myös päivähoitoa, johon osallistuu lapsi, jolla on erityisen tuen tarve, vaikka varsinaisia tukipalveluja toiminnassa ei olisikaan. Erityispäivähoitoa voidaan määritellä ryhmämuotojen mukaisesti kolmella tavalla. Erityisryhmässä voi olla vain erityistä kasvatusta ja hoitoa tarvitsevia lapsia. Ryhmä voi olla myös tavallinen päiväkotitai perhepäivähoitoryhmä, jossa henkilöstön määrä tai ryhmän koko on huomioitu lapsen erityisen tuen tarpeen perusteella. (Huhtanen 2004, 13.)

Erityispäivähoidolla on kolme eri tasoa: kunta, päivähoitoyksikkö, työtiimi ja lapsiryhmä, yksittäiset lapset ja vanhemmat sekä moniammatillinen verkosto. Kunnan vastuulla on pohtia, millaisia ryhmiä tarvitaan, kuinka moni lapsi on palvelun tarpeessa ja millaiset resurssit on käytettävissä erityispäivähoidon toteuttamiseksi. Päivähoitoyksiköissä tapahtuva käytännön työ pyörii päivähoitoa koskevien normien ympärillä. Keskeiset kysymykset liittyvät työntekijöihin, vuorovaikutukseen ja päätöksentekoon. (Pihlaja 2005b, 119 - 120.) Työtiimit ovat moniammatillisia, sillä yksikössä saattaa työskennellä ammattilaisia monelta eri sosiaali- ja terveystieteiden alalta. Työtiimin ja työntekijöiden tehtävänä on määritellä yhteiset linjaukset kasvatuksesta, tavoitteista ja menetelmistä. Yhteinen näkemys aikuisten ja lasten keskuudessa

on tärkeää, sillä epäselvät linjaukset luovat turvattomuutta lapselle. Lapsiryhmät ovat aina erilaisia, ja jokaisen lapsen eri tarpeet luovat haastetta sekä lapsille että aikuisille. Lapsen tulisi löytää ryhmästä ystäviä ja muodostaa toimivia leikkiryhmiä. (Pihlaja 2005b, 119 - 120.)

2.3 Yksilölliset suunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yleensä kuntakohtaisesti. Kun lapsi tarvitsee erityistä hoitoa ja kasvatusta voidaan tälle laatia kuntoutussuunnitelma. Suunnitelma tehdään yhteistyössä lapsen vanhempien ja tarpeen vaatiessa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutoimen kanssa. (PhL 1:7a.) Kuntoutussuunnitelma ohjaa lapsen kasvatusta, opetusta ja hoitoa niin, että se edistää parhaimmalla mahdollisella tavalla lapsen kehitystä. Se myös sisältää lääkinällisten, sosiaalisten, ammatillisten ja kasvatuksellisten toimenpiteiden kokonaisuuden, jonka kautta yksilön toimintakykyä pyritään palauttamaan tai uusia valmiuksia lisäämään. (Huhtanen 2004, 21.)

Suunnitelmaan kirjataan tavoitteita ja toimintatapoja, jotka palvelevat lapsen kasvamista ja oppimista, sekä edistävät lapsen hyvinvointia ja poistavat oppimisen esteitä. Lisäksi sen on edistettävä lapsen fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä inklusiota. Työntekijöiden on huolehdittava siitä, että kaikki lapsen kanssa työskentelevät ovat tietoisia suunnitelmasta, sen sisällöstä ja omasta osuudesta sen toteutuksessa. Jokaisessa suunnitelmassa olennainen osa jokaista yksittäistä osiota on arviointi. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota tavoitteisiin, menetelmiin, arviointitapaan ja yhteisön toimintaan. (Pihlaja 2005c, 172 - 179.)

2.4 Integraatio ja inklusio

Integraatioajattelu syntyi 1960-luvulla tarpeesta yhdistää saman ikäluokan oppilaat yhdeksi ryhmäksi (Moberg, Hautamäki, Kivirauma, Lahtinen, Savolainen & Vehmas 2009, 40). Integraatioajattelu perustuu normalisaatioperiaatteen ympärille, jolloin ajatellaan, että vammaisten kouluympäristön ja -kokemuksen tulee olla samankaltaisia kuin muiden ihmisten (Moberg, ym. 2009, 79). Integraatio rakentuu kuntoutusparadigman ympärille, jolloin nähdään, että yksilöä tulee kuntouttaa, jotta hän voi osallistua yhteiskunnallisesti. Tällöin vika nähdään yksilössä, jolloin ympäristöä ei muokata lapsen tarpeiden mukaisesti,

vaan lasta kuntoutetaan, jotta hän voi liittyä muiden seuraan. Integraatiossa on perusajatuksena vähiten rajoittavan ympäristön periaate (LRE-periaate) (Ladonlahti 2014.)

Integraatiossa on monta tasoa. Fyysinen taso tarkoittaa, että lapsilla on sama työskentelytila. Toiminnallinen taso rakentuu fyysisen tason päälle, jolloin pyritään keksimään toimintoja, joita kaikki lapset voivat tehdä yhdessä. Tämän päälle rakentuu sosiaalinen integraatio, jolloin vuorovaikutus ja sosiaaliset suhteet kehittyvät yhteisen tekemisen kautta. Neljäs ja viimeinen taso on yhteiskunnallinen integraatio, jonka tavoite on vammaisen oppilaan integroituminen yhteiskuntaan täysivaltaisena jäsenenä. Sosiaalinen taso korostuu päivähoidossa, jossa tavoitteena on merkitykselliset, sosiaaliset suhteet. Erityislasten ja muiden lasten väliset sosiaaliset suhteet ovat integraation ja inklusiivisen kasvatuksen ydintä. Monesti kuitenkin ollaan huomattu, miten erityislapsen leikkivät mieluummin keskenään ja muut lapset keskenään. Erityislapsen tasavertaisuus muihin lapsiin on haastava toteuttaa, sillä mitä suurempi vamma lapsella on, sitä todennäköisemmin hän jää ryhmän ulkopuolelle. (Viitala 2005, 139; Ladonlahti 2014.)

Inklusiosta ja integraatiosta puhutaan usein samana asiana, mutta niitä erottaa palveluiden järjestämisen tapa. Vammaisen lapsen sijoittaminen tiettyyn ryhmään voidaan nähdä integraationa, mutta myös inklusiona riippuen siitä, mistä kulmasta asiaa tarkastellaan. Tärkeintä on tarkastella sitä, miten palvelu ja oppimisympäristö on järjestetty. (Ladonlahti 2014.) Inklusio ajatuksena tuli tutuksi YK:n vammaisten vuoden 1981 tunnuksessa ("Full participation and equality"), mutta käsite tuli tunnetuksi vasta Unescon Salamancan julkistuksesta vuonna 1994. Julistuksessa inklusiivinen koulu määriteltiin paikaksi, jossa kaikki lapset hyväksytään yleisopetuksen luokille tukitoimien avulla. Lisäksi inklusiiossa korostuu sosiaalinen taso, sillä tavoite on vahvistaa erityislasten hyväksymistä ja arvostusta yhteisön jäsenenä. (Saloviita 2012, 2, 5.)

Inklusiiossa pätee tukiparadigma, jolloin lapsen ongelmien nähdään johtuvan ympäristöstä. Tällöin toimenpiteet kohdistetaan ympäristöön. Tuet ja palvelut tuodaan lapsen luokse toimintaympäristöön ja tuen intensiteetti voidaan säädellä tarpeen mukaan. (Ladonlahti 2014; Saloviita 2012, 3.)

Kärjistetysti integraatio ja inklusio voidaan erottaa ajatuksella, että integraatiossa mietitään, onko lapsi valmis päivähoitoon ja inklusiossa mietitään, onko päivähoito valmis vastaanottamaan lapsen. Lähtökohdat ja arvot ovat kyllä yhteiset, molemmat painottavat itsemääräämisoikeutta, yksilön kunnioittamista, osallisuutta ja tasa-arvoa. Toteutus on kuitenkin se minkä kautta ne eroavat toisistaan. (Ladonlahti 2014.) Jotta erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia voidaan inklusiivisesti sijoittaa päivähoitoon, on koko yksikön oltava valmiina siihen. Pelkkä lapsen liittäminen ryhmään ei ole inklusiota, vaan tukitoimet on oltava olemassa. (Takala 2006, 38.)

3 KOLMIPORTAISEN TUEN MALLI

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukemista määritellään tasoittain, tuen intensiteetin mukaisesti. Näitä tasoja ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Lapsen tarvitseman tuen tarpeen mukaisesti liikutaan tasolta toiselle: yleisestä tehostettuun ja tehostetusta erityiseen tukeen tai vastaavasti käänteisessä järjestyksessä silloin, kun tuen tarve vähenee. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012, 5.) Annettua tukea ja sen riittävyttä arvioidaan jatkuvasti. Sen vaikuttavuutta, suunnitelmallisuutta ja jatkuvuutta tarkastellaan, ja mikäli annettu tuen taso ei riitä, lapsi siirretään ylemmän tuen piiriin, jolloin yksilöllisyys, erityispedagogisuus, pitkäjänteisyys ja intensiivisyys kasvaa. (Jahnukainen 2012, 22.)

3.1 Yleinen tuki

Yleinen tuki on kolmiportaisen tuen järjestelmässä intensiteetiltään ensimmäisen tason tukea. Kaikki lapset kuuluvat tälle tuen portaalle. Sen perustana on lapsen oikeus ohjaukseen ja tuki kasvuun sekä oppimiseen laadukkaana opetuksen ja yksilöllisyyden huomioimisen kautta. Pohjana kaikelle toimii hyvä päivähoitoympäristö ja selkeä arjen rakenne sekä henkilökunnan hoidollinen ja pedagoginen ammatillisuus. (Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa 2012, 10.)

Arvioitaessa lapsen tuen tarvetta ovat lähtökohtana sekä vanhempien että kasvatushenkilöstön havainnot liittyen lapsen kehitykseen. Tuen tarve saattaa liittyä lapsen fyysiseen, tiedolliseen, taidolliseen, emotionaaliseen tai sosiaaliseen kehitykseen. Tarvittavaa tukea on tarjottava kasvatusympäristössä päi-

vittäisiin tilanteisiin. Kaikki tukimuodot ja toimenpiteet myös kirjataan lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012, 6)

Kun lapsen tuen tarve syntyy, on kasvatushenkilöstön tärkeää huomioida ja arvioida sitä, miten lapsen kanssa toimitaan ja miten ohjaus tapahtuu. Oppimisympäristöä voidaan myös muokata niin, että se tukee lapsen kasvua ja kehitystä. Tukikeinoina voidaan hyödyntää päivä- ja viikkojärjestyksen strukturointia, pienryhmätoimintaa sekä puhetta tukevia ja korvaavia keinoja kuten esimerkiksi viittomia. Tukimuodot tulisi suunnata yksilöllisesti lapsen oppimisen, taustan ja kehitystason kautta. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012, 6.)

3.2 Tehostettu tuki

Kun yleinen tuki ei riitä, siirrytään kolmiportaisen tuen toiseen tasoon eli tehostettuun tukeen. Jotta tehostettu tuki voidaan järjestää, on yleisen tuen keinoja pitänyt ensin kokeilla. Tehostetun tuen lähtökohtana on tukea vahvemmin ja yksilöllisemmin lapsen kasvua ja oppimista, verrattuna yleiseen tukeen. Se on myös säännöllisempää, päivittäistä ja voi sisältää sekä pedagogisia että erityispedagogisia menetelmiä samanaikaisesti. Tuki määräytyy lapsen kehitystason ja tarpeiden perusteella ja siitä sovitaan huoltajien, kasvatushenkilöstön ja tilannekohtaisesti muiden asiantuntijoiden kanssa. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012, 6.)

Tukimuodot tehostetussa tuessa liittyvät lapsen perustaitojen harjaannuttamiseen ja opetuksen sekä kasvun yksilöllistämiseen. Siinä korostuu erityisesti joustavuus ryhmittelyssä, yksilöllinen ohjaus, varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki ja kotien kanssa tehtävä yhteistyö eli kasvatuskumppanuus. Tavoitteena on myös, että lapsi saa oppimisen kautta onnistumisen kokemuksia, voi toimia täysipainoisena ryhmän jäsenenä ja saa myönteistä minäkuva vahvistavaa tukea. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012, 6.)

Lapsen oppimista ja kasvua seurataan säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli lapsen tilanne muuttuu, on tärkeää tarkistaa, vastaako tehostettu tuki

lapsen tuen tarvetta vai onko tuen muuttaminen olennaista. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012, 7.)

3.3 Erityinen tuki

Erityisen tuen taso on tehokkain ja yksilöllisin tuen taso. Erityistä tukea annetaan lapsille, joiden varhaiskasvatusta ei voida muuten järjestää joko kasvun, kehityksen tai oppimisvaikeuksien takia. Kyseessä on siis tavallisesti monivammainen, kehitysvammainen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva lapsi. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012, 7.)

Erityiseen tukeen sisältyvät yleisen ja tuetun tason menetelmät. Erityisen tuen tarpeen arviointiin osallistuu huoltaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, lastentarhanopettaja ja muut lasta tutkivat ja kuntouttavat tahot. Menetelmät, tukimuodot ja tuen kesto kirjataan tehostetun tuen suunnitelmaan kun lapsi siirtyy esiopetukseen ja tarvitsee erityistä tukea, hänelle tehdään yksilöllinen erityisen tuen päätös. Esiopetuksen oppimissuunnitelman lisäksi hänelle laaditaan HOJKS, henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012, 7; Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa 2012, 11.)

Erityisen tuen lapset pyritään sijoittamaan integroituun ryhmään tai erityisryhmään, ja heillä on mahdollisuus avustajapalveluihin. Erityislapsen tuen toteuttamisesta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja opetuksesta joko hän, tai lastentarhanopettaja. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012, 7.)

4 VARHAISERITYISKASVATUKSEN KÄYTÄNNÖT JA TYÖVÄLINEET

4.1 Kotkan varhaiserityiskasvatuksen konteksti

Kotkan kaupungin säädöskokoelmassa nro. 8:n 6. §:ssä on määritetty, että Kotkan päivähoidon ja varhaiskasvatuksen vastuualueesta vastaa varhaiskasvatusjohtaja. Tämä vastuualue jakautuu erinäisiin kokonaisuuksiin. Näitä ovat kunnallinen päivähoito ja perhepäivähoito sekä varhaiskasvatus, esiopetus, varhaiserityiskasvatus, avoin varhaiskasvatustoiminta, yksityinen päiväkotihoido ja perhepäivähoito sekä keskitetyt päivähoidon tukipalvelut. Nämä kokonai-

suudet toteutetaan päivähoitoalueittain Karhulan päivähoitoalueella, Länsi-Kotkan ja Mussalon päivähoitoalueella ja Kotkansaaren päivähoitoalueella. Keskitetyt tukipalvelut hoidetaan Kotkansaaren alueen kautta. (Kotkan kaupungin säädöskokoelma 2014.) Kunnallisia päiväkoteja Kotkassa on 23 ja yksityisiä 9 yksikköä.

Kotkan kaupunki on tehnyt kuntatason varhaiskasvatussuunnitelman. Sen laadimisessa on huomioitu Kotkan kaupunkistrategia, Kotkan kaupungin sosiaali- ja terveystoimen kehittämisprojektin tulokset, Kotkan sosiaali- ja terveystoimen strategia, sosiaali- ja terveystoimen palvelustrategia, toiminta-ajatus ja linjaukset sekä päivähoidon visio. (Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 1.)

4.1.1 Tukitoimet

Kotkan päivähoidossa erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi hoidetaan päiväkodin pienryhmässä, päiväkodin lapsiryhmässä tai perhepäivähoidossa. Pääsääntöisesti lapsen tuen järjestäminen tapahtuu tämän päivähoitoryhmässä. Ympäristöä myös pyritään muokkaamaan lapselle sopivaksi, kasvatustoiminnan suunnittelussa otetaan huomioon lapsen tarpeet ja niihin vastaaminen sekä pyritään tämän taitojen harjaannuttamiseen. Integroituja ryhmiä ei enää ole Kotkan päivähoidossa vaan päivähoidossa panostetaan inklusioon. (Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 24; Veo-palaveri 2015.)

Vanhempien ja henkilöstön havaintojen tai aikaisempi tuen tarpeen toteaminen ovat lähtökohtina lapsen tuen järjestämiselle tarpeen mukaisesti. Tuen tarpeen tullessa ilmi, aloitetaan tukitoimet heti. Myös lapsen kasvuympäristössä toimimisen mahdollisuudet määritellään ja esimerkiksi avustajan tarpeesta tehdään selvitys. Kun lapsella ei ole henkilökohtaista avustajaa päiväkodissa, voidaan lapsiryhmän kokoa pienentää. Tällöin lapsella on kerroin, jolloin hän voi niin sanotusti olla useamman lapsen paikalla. Lapsen omahoitaja vastaa yhteistyön kulusta vanhempien, päiväkodin ja yhteistyötahojen välillä, muun henkilökunnan tiedottamisesta liittyen lapseen ja seuraa tämän kehitystä ja kasvua säännöllisesti. (Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 24 - 25.)

Jokaiselle lapselle tehdään Kotkassa henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jossa lapsi ja hänen osallisuutensa ovat keskeisessä roolissa. Lisäksi perhe ja päivähoitohenkilökunta on mukana laatimassa suunnitelmaa. Lapsen henkilökohtaiseen kasvun kansioon kerätään ilmaisun tuotoksia ja kokemuksia (Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 21; Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma.)

Kotkan päivähoidossa tehdään yksilöllinen tuettu varhaiskasvatussuunnitelma (kuntoutussuunnitelma) jokaiselle lapselle, joka tarvitsee erityistä tukea kasvun ja kehityksen tukena. Suunnitelman tekoon osallistuvat lapsen vanhemmat, lasta hoitava päivähoitohenkilöstö, alueen varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä tilanteen tarpeen mukaan kaikki lapsen kuntoutukseen osallistuvat asiantuntijat monelta eri alalta. Näitä voivat olla fysio-, toiminta- ja puheterapeutti, Kehitysneuvolan työryhmä tai Kotkan keskussairaalan kuntoutusryhmä. (Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 25; Veo-palaveri 2015.)

Kuntoutussuunnitelmaa seurataan ja arvioidaan jatkuvasti lapsen tarpeiden mukaisesti. Tavoitteet ja menetelmät muuttuvat lapsen kasvaessa, kuntoutuessa ja kehittyessä. Lapsen osallistuessa esiopetukseen pidetään viimeinen seurantakokous, jossa lapselle laaditaan henkilökohtainen opetussuunnitelma (HOJKS). Tosin pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille HOJKS laaditaan jo viisivuotiaana. (Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 26.)

4.1.2 Kasvatuskumppanuus

Varhaiskasvatuksessa tärkeä tekijä on osallistaa vanhemmat lapsen kasvatuksen suunnitteluun. Vanhemmat ovat mukana antamassa omaa näkökulmaansa kodin ja lapsen puolesta. Henkilöstön vastuulla on suunnitella toiminta päiväkodissa niin, että se perustuu alan uusimpaan tutkittuun tietoon, ja lapsi hyötyy siitä mahdollisimman paljon. Vanhemmat voivat osallistua kasvatukseen esimerkiksi keskustelemalla toiveistaan ja tavoitteistaan, sekä antamalla päiväkodin toiminnasta palautetta. Tavallisimpia muotoja yhteistyölle ovat spontaanit keskusteluhetket, vanhempainillat, joulun- ja kevätjuhlat sekä viestivihossa välitetyt tiedotteet. Kotkan päiväkodeissa järjestetään mahdolli-

suus keskustelulle lapseen liittyvistä asioista. (Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 19; Rantala 2004, 105.)

Etenkin erityislapsen hoidossa ja kuntoutuksessa on tärkeää osallistaa vanhemmat, sillä he ovat oman lapsensa parhaita asiantuntijoita. Moniammatillisessa yhteistyössä lapsen asioista huolehtii monen eri alan ammattilaiset, kuten terapeutit, neuvolan työntekijät sekä vammaispalvelu, ja vanhemman näkökulma on tärkeä ottaa huomioon. (Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 19, 23, 26.)

4.1.3 Varhaiskasvatuksen erityisopettaja

Varhaiskasvatuslain (PhL) 1. luvun 4 a §:ssä on määritetty, että kunnalla tulee olla riittävästi erityislastentarhanopettajan palveluja suhteessa lasten päivähoidon tarpeeseen (PhL: 1:4 a). Nykyinen termi erityislastentarhanopettajalle on varhaiskasvatuksen erityisopettaja (31.7.2011 alkaen, Kotkan kaupungin varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävänkuvauksen mukaan). Kotkan päivähoitoyksiköissä ja esiopetusryhmissä työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettajia (Veo), jotka ovat erityiskasvatuksen asiantuntijoita, jotka ovat suorittaneet erilliset erityisopettajan opinnot. Veo:t toimivat, suunnittelevat ja työskentelevät yhteistyössä yksiköiden muun henkilökunnan kanssa lapselle suunnattujen tukitoimenpiteiden toteuttamiseksi. He myös tekevät yhteistyötä kotien kanssa tarvittaessa. (Kotkan lasten ja nuorten palvelut - Käsikirja kuntalaiselle, 13.)

Seuraava teksti pohjautuu Kotkan kaupungilta käyttöömmme saatuun veon työnkuvaukseen. Veojen työkenttää on varhaiserityiskasvatus päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Kotkassa kaikki veot tekevät alueellista työtä. Jokaisella on oma vastuualueensa, johon kuuluvat tietyt päivähoitoyksiköt. Vuonna 2015 Kotkan alueella toimi seitsemän veoa. Heidän tehtävänä on varmistaa lapsen varhaisen, tehostetun ja erityisen tuen toteutuminen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arjessa. He arvioivat, suunnittelevat ja toteuttavat lapsen ohjausta yhdessä lapsen oman ryhmän henkilöstön kanssa. He organisoivat ja ohjaavat lasten toimintaa pienissä ryhmissä kolmiportaisen tuen keinona yhdessä muun päiväkodin henkilöstön kanssa. Haasteena on varmistaa, että erilaiset tuen menetelmät toimivat myös silloin, kun veo ei ole yksikössä (Veo-palaveri 2015).

Veot tukevat, ohjaavat ja konsultoivat varhaiskasvatuksen muuta henkilöstöä. He tuovat esille erityispedagogista osaamista ja mallintavat erilaisia käytänteitä sekä osallistuvat myös vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. He ovat mukana varmistamassa yhteistyön toteutumisen lasta tutkivan, kuntouttavan ja hoitavan verkoston kanssa sekä huolehtivat yhteistyön jatkuvuudesta yhdessä henkilökunnan kanssa.

Lisäksi veot osallistuvat erityiskasvatuksen kehittämistyöhön ja monialaiseen yhteistyöhön lapsen hyvinvoinnin tukemiseksi. Tärkeää on seurata erityiskasvatuksen, varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tutkimusta ja kehitystä sekä huolehtia asiantuntijuuden ja osaamisen ylläpitämisestä.

Työ edellyttääkin monialaisissa verkostoissa erityispedagogisten näkemyksen esille tuomista, asiantuntijuuden jakamista ja rakentavaa vuorovaikutusta. Veoilta edellytetään osaamista tunnistaa lapsen tarpeet ja havainnoida kehitystä. On myös tärkeä ymmärtää perheitä ja tarjota tukea, auttaa ongelmatilanteissa ja tarvittaessa ohjata eteenpäin. Hyvät vuorovaikutustaidot ovat työn peruselementti, kuten myös ongelmanratkaisukyky ja kyky toimia yhteistyössä eri tahojen kanssa. Työ sisältääkin paljon itsenäistä harkintaa, valintojen tekemistä ja erilaisista ratkaisuista päättämistä. Veon vastuulla on lapsen tuen arviointi, suunnittelu ja toteutuksen seuranta, sekä vastuu erityispedagogisen osaamisen jakamisesta alueellisesti.

4.2 Samanaikaisopetus

Samanaikaisopetuksella tarkoitetaan opetustilannetta, jossa on useampi opettaja opettaa samaa ryhmää samanaikaisesti. Samanaikaisopetuksesta voidaan puhua vasta silloin, kun molemmat, esimerkiksi lastentarhanopettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja, ottavat yhdessä vastuun tilanteesta ja toimivat vuorovaikutuksessa keskenään. Eli esimerkiksi avustajan käyttö ei ole samanaikaisopetusta, sillä avustaja ei ole tasavertainen ammattilainen. (Pakarinen, Kyttälä & Sinkkonen 2010.)

Samanaikaisopetuksen hyötyjä ovat kahden eri henkilön päätöksenteko koskien opetuksen suunnittelua, toteutusta ja ennen kaikkea oppilaiden arviointia. Tämän yhteistyön kautta siirtyy myös tärkeää hiljaista tietoa, ja henkilöt voivat

oppia toisiltaan erilaisia käytänteitä. Tärkein tavoite on parantaa kaikkien lasten kykyä oppia. (emt.) Lisäksi lapset voivat mallioppia kahden aikuisen välisestä yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta (Thousand, Villa & Nevin 2006, 241).

Thousand, Villa ja Nevin (2006, 239 - 248) ovat tarkastelleet neljää erilaista samanaikaisopetuksen muotoa. Ensimmäisenä he mainitsevat avustavan opettamisen (supportive teaching). Siinä yksi opettajista ottaa roolia ohjeistajana, ja toinen taitoiset kiertävät lasten joukossa, ja pysähtyvät antamaan tukea sitä tarvitseville. Toinen muoto on rinnakkaisopetus (parallel teaching), jossa kaksi tai useampi opettajaa opettavat eri ryhmiä luokan eri osissa. Ryhmä voidaan jakaa esimerkiksi puoliksi tai taitotason mukaan. Tällöin opettajat voivat keskittyä pienempään ryhmään kerrallaan. Tärkeää on kuitenkin kierrättää lapsia niin, että ryhmät vaihtuvat jatkuvasti, eikä tietyille ryhmille synny stigmaa. Kolmas malli on täydentävä opetus (complementary teaching), jossa opettajat jakavat opetettavan asian keskenään tai jossa opetus on peräkkäistä. Jokainen opettaja tuo jotakin omaa opetukseen, ja se muuttuu monipuolisemmaksi. Neljäs tapa on tiimiopetus (team teaching), jossa kaksi opettajaa suunnittelevat ja ottavat vastuun kaikesta opetuksesta yhdessä. Tämä on se perinteisin samanaikaisopetuksen muoto.

Samanaikaisopetuksen hyödyt koskevat niin lapsia kuin opettajia. Vastuun jakaminen vähentää aina opettajien stressiä ja taakkaa. Lisäksi he voivat oppia toisiltaan, ja hyödyntää paremmin omia vahvuuksia jakamalla työtä. Lapset taas saavat enemmän juuri heille kohdistettua tukea ja tutkimusten mukaan lasten eriarvoisuus vähenee. Samanaikaisopetus tuo vaihtelua arkeen. (Thousand ym. 2006, 239 - 248; Pakarinen ym. 2010.)

4.3 Tuettu pienryhmätoiminta

Pienryhmätoiminta perustuu varhaiskasvattajien mahdollisuuteen havainnoida ja dokumentoida lasten välisiä vuorovaikutussuhteita sekä käyttäytymistä. Lapsi pääsee myös kehittämään vuorovaikutustaitojaan sekä muodostamaan kiintymyssuhteita. Kasvattajat taas pystyvät osallistumaan lasten leikkiin, viemään ja ohjaamaan toimintaa tarvittaessa eteenpäin sekä vastaamaan erityisen tuen tarpeeseen. (Mikkola & Nivala 2010, 10.)

Pienryhmät voivat perustua erilaisiin tarkoituksiin sekä olla ajallisesti erilaisia. Toteutus voi tapahtua lapsen tarpeisiin vastaten ja olla apuna lapsikohtais-

sa arvioinnissa. Lapsi saa pienryhmässä myös mahdollisuuden turvalliseen itsensä ilmaisuun. (Pihlaja 2005a, 228.) Yleisiä tuetun pienryhmän muotoja ovat muun muassa Kili (kieli ja liikunta) sekä S2-opetus (suomi toisena kieleinä).

Tuettujen pienryhmien jakamisessa tulee kiinnittää huomiota siihen, millaisia lapsia päivähoitoryhmässä on. Erityislasten sijoittaminen omaksi pienryhmäksi luo segregoidun yksikön ryhmän sisälle. Tämän sijaan suositeltavaa on sijoittaa pienryhmään myös lapsia, joilla ei ole erityisen tuen tarvetta. Tämä vahvistaa erityisen tuen tarpeessa olevien lasten vuorovaikutusta sekä leikkiä. Sosiaalisten suhteiden kehittyminen on lapsen kannalta tärkeää ja sen tulisi olla ryhmien jaon taustalla. (Viitala 2005, 148.)

Pienryhmien toteutuksesta ja ohjauksesta voi vastata ryhmän lastentarhanopettaja ja lastenhoitaja, mutta lisäksi myös lasten terapeutit ja avustajat. Pienryhmätoiminnasta voi vastata myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Veo osaa keskittää erityispedagogisen osaamisen lapsen etua ja yksilöllistä tuen tarvetta vastaavaksi. (emt, 148.)

Kolmen lapsen ryhmää pidetään määrällisesti hyvänä siltä kannalta, että lapsella on mahdollisuus yksilölliseen tukeen ja ohjaukseen (Viitala 2005, 149). Ryhmien muodostamiseen vaikuttaa kuitenkin ohjaajien määrä sekä yleisesti resurssit pienryhmien toteuttamiseksi.

4.4 Konsultaatio

Konsultaatioapu on keino saada apua, tukea ja ohjausta päiväkodin henkilökunnan arkisiin ongelmiin. Tärkein tavoite on mahdollistaa kasvattajan kehittyminen ja parantaa hänen kykyään ratkaista ongelmia. Konsultaatioapua hyödynnetään, kun lapsella huomataan viivettä kehityksen jollakin osa-alueella, jolloin voidaan pyytää apuun varhaiskasvatuksen erityisopettaja, psykologi, toimintaterapeutti tai muu ammattilainen. (Vartiainen 2005, 145; Koivunen 2009, 98 - 99.)

4.5 Muita tukikeinoja

Kuvat, sanat ja liikkeet toimivat lapsen ilmaisun keinona sekä välineenä luoda uutta ja uusia kokemuksia. Esimerkiksi kuvanvaihtoon perustuva PECS-menetelmä (Picture Exchange Communication System) auttaa lasta vuorovai-

kutustaitojen sekä sosiaalisissa tilanteissa toimimisen kanssa. Lapsi oppii lauserakenteita ja saa käyttöönsä kuvasanavarastoa osana erilaisia arjen tilanteita. (Papunet 2015a.) Päivähoidon arjessa voidaan hyödyntää erilaisia toiminta- ja kommunikointitauluja, joita pystytään käyttämään yhdessä lapsen kanssa ymmärryksen ja vuorovaikutuksen lisäämiseksi. Näihin voidaan koota tarvittavaa sanastoa esimerkiksi kysymyssanoja, kommentteja, tekemisiä, henkilöitä ja esineitä. Ne myös selventävät lapselle asiayhteyksiä ja niiden kautta lapsi myös pystyy ilmaisemaan itseään. Taulujen avulla voidaan myös muodostaa leikkejä, esimerkiksi kauppa- ja lääkäroleikkejä. Tällöin lapsi oppii toimimaan erilaisissa arjen tilanteissa.

Kommunikoinnin tukemiseksi voidaan hyödyntää myös erilaisia tukiviittomia lapsen oppimisen vahvistamiseksi, erityisesti silloin kun lapsella on eriaistisia kielen ja puheenkehityksen häiriöitä. Viittomien hyödyntämisessä kyse on omaksumisesta; viittomista voi tulla lapselle pysyvä kielellinen kommunikatiotiekeino. Se myös edes auttaa käsitteiden käyttöä sekä kehittää kielellistä ilmaisutaitoa. Koska liikkeet ovat tahdonalaisia ne tukevat myös motoriikan kehittymistä. Erilaiset sadut ja laulut tukevat viittomien opettelua. (Papunet 2015b.) Viittomia voidaan hyödyntää koko lapsiryhmän kesken, jolloin inklusion periaate vahvistuu.

Päivärytmi luo järjestystä ja turvallisuutta. Arkipäivän struktuurin avulla luodaan lapselle turvallinen ympäristö, jonka kautta lapsi on aina tietoinen mitä milloinkin tapahtuu. Tätä voidaan vahvistaa esimerkiksi säännöllisillä aamupiireillä, jolloin käydään läpi koko päivän ohjelma. Tukikeinoina voidaan hyödyntää myös terapeuttisesti käytettyjä menetelmiä, joita ovat erilaiset elementit kuten, hiekka, vesi ja savi. Myös musiikki on erittäin tärkeä, yleensä myös lähes päivittäin hyödynnetty menetelmä lasten kanssa. Nämä liittyvät erilaisiin aistikokemuksiin, kuten kaukoaistien, lähiaistien ja kehoistien kautta koettuihin havaintoihin. Aistien yli- tai aliherkkyys voi vaikuttaa lapsen vuorovaikutukseen ja haitata tämän ympäristössä toimimista. Tietoisuus tästä sekä erilaisten menetelmien hyödyntäminen tukevat aistihavaintojen kautta oppimista. Samalla lapsi tutustuu itseensä ja tuntemuksiinsa sekä muihin lapsiin. (Pihlaja 2005a, 228; Papunet 2015c.)

Lisäksi voidaan hyödyntää erilaisia ohjelmia, kuten KKK-ohjelmaa, joka tulee sanoista kehontuntemus-, kontakti- ja kommunikaatioharjoitukset. Erilaiset

jumpat kannustavat vuorovaikutukseen, kehon tietoiseen käyttöön ja luovat erilaisia aistielämyksiä. (Oppimateriaalikeskus Opike). Lapsen tunne-elämän ja sosiaalisten alueiden rakentumista voidaan tukea erilaisten ohjelmien avulla, kuten kielellisen tietoisuuden ja tunnetyöskentelyn kautta (Pihlaja 2005a, 228).

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Työn tavoitteet ja merkitys

Tutkimuksemme tavoitteena on tarkastella ja kerätä tietoa varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) roolista ja asiantuntijuuden hyödyntämisestä Kotkan päivähoidon yksiköiden toiminnassa. Tutkimme myös, miten Kotkan päivähoidossa tehostetun ja erityisen tuen tarpeessa olevien lasten tarpeisiin vastataan. Tavoitteenamme on myös selvittää, miten varhais erityiskasvatuksen toimintatapoja käytetään ja hyödynnetään päivähoidossa ja mikä on niiden merkitys tuen tarpeessa olevan lapsen kannalta.

Muodostimme seuraavanlaiset tutkimuskysymykset tutkimuksemme perustaksi:

- 1) Mitä varhais erityiskasvatuksen toimintatapoja Kotkan päivähoidossa hyödynnetään ja miten?
- 2) Mikä on varhaiskasvatuksen erityisopettajan rooli kasvatustyössä?
- 3) Miten tehostetun ja erityisen tuen lapsi hyötyy sovellettavista varhais erityiskasvatuksellisista toimintatavoista?

Pyrimme vastaamaan näihin kysymyksiin sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen kautta.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisella, eli kvalitatiivisella tutkimuksella viitataan erilaisiin tulkinnallisten, luonnollisissa olosuhteissa toteutettavien tutkimuskäytäntöjen joukkoon. Tutkimuksemme oli tarkemmin ottaen tapaustutkimus, sillä keskityimme tutkimaan tiettyä ihmisryhmää tietyssä ympäristössä. Kokosimme tutkittavasta ryhmästä mahdollisimman monipuolisesti tietoa, ja pyrimme ymmärtämään ilmiötä entistä syväl-

lisemmin. Laadullisen tutkimuksen teoria on kokoelma tapausta selittäviä käsitteitä. Käsittelimme aiheitamme teoriapohjaisesti, eli tutustuimme ensin teoriaan, jonka jälkeen kytkimme teorian todellisuuteen. Tämän jälkeen tarkastelimme saatuja tuloksia numeerisesti eli kuvasimme niitä numeroiden avulla ja sanallisesti avasimme saatuja tuloksia. (Metsämuuronen 2008, 9, 16 - 17, 25; Vilkkä 2007, 14.)

Vaikka tutkimuksemme oli laadullinen tutkimus, on aineistomme vahvasti kvantitatiivinen. Kvantitatiivinen tutkimus pyrkii vertailemaan, kartoittamaan ja kuvaamaan erilaisia ilmiöitä ja asioita. Kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypillistä on aineiston käsitteleminen numeerisesti, eli asioita ja niiden välisiä suhteita kuvataan numeroiden avulla. Lisäksi kysely on hyvin tyypillinen määrällisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä, sillä tulokset on helppo muuttaa numeeriseen muotoon. (Vilkkä 2007, 14.) Esitimme tuloksemme numeerisesti, sillä näin pystyimme vertailemaan esimerkiksi eri tutkimuotojen hyödynnettävyyttä suoraan lukujen kautta, jolloin niin tutkijoiden, kuin tutkimusta tarkastelevien on helpompi tarkastella tuloksia. Tekstissä vastaajamäärää voidaan kuvata kirjaimilla n/N , jolloin havaintoyksiköiden määrä suhteutetaan nettotooksen kokoon. (KvaliMOTV.)

5.2.1 Aineistonkeruumenetelmä

Aineistonkeruumenetelmäksi valitsimme kyselyn, jonka toteutimme paperisena kyselylomakkeena. Käytimme tätä osittain toimeksiantajan pyynnöstä, mutta valitsimme paperisen kyselyn Internet-kyselyn sijaan, sillä emme arvelleet saavamme vastauksia riittävästi sähköisesti. Toimeksiantaja suositteli paperiversiota, koska edellisessä heidän toimeksiantamassaan kyselyssä vastauksia tuli sähköisesti hyvin vähän. Kyselytutkimus on hyvä tapa kerätä tietoa esimerkiksi asenteista, arvoista ja mielipiteistä, sekä ihmisten toiminnasta. Kysely rakennettiin teorian, edellisen kyselyn (kts. liite 1) ja tutkimuskysymysten pohjalta ja pyrimme tarkastelemaan eri ulottuvuuksia ja täten tarjoamaan vastaajille mahdollisuus tuoda omia ajatuksiaan ja mielipiteitä esille, mutta myös vastaamaan suljettuihin kysymyksiin yleisen mielipiteen selvittämiseksi. (Vehkalahti 2014, 11 - 12, 24.)

Rakensimme kyselylomakkeen (ks. liite 2) käyttäen osittain suuntana edellistä kyselyä. Kartoitimme kyselyllä sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan roolia että tehostetun ja erityisen tuen lasten tukemista varhaiserityiskasvatuksellisil-

la toimintatavoilla. Kyselyiden lisäksi lähetimme jokaiselle päiväkodille saatekirjeen. Se toimi kyselyn julkisivuna ja siinä kerrottiin tutkimuksen perustiedot ja se, mihin tutkimustuloksia tullaan käyttämään. (Vehkalahti 2014, 47.) Rakensimme sen hyödyntäen Kymenlaakson ammattikorkeakoulun saatekirjepohjaa.

Valitsimme jokaiselta päivähoitoalueelta tietyn määrän yksiköitä satunnaisotannalla. Valitsimme jokaiselta päivähoitoalueelta puolet alueen päiväkodeista: Kotkansaaren alueelta kolme, Karhulan alueelta viisi ja Länsi-Kotkan ja Mussalon alueelta neljä päiväkotia. Kysely lähetettiin yhteensä kahdelletoista päiväkodille. Pyysimme jokaisen yksikön henkilökuntaa valitsemaan kolme vastaajaa. Tällöin vastausten enimmäismäärä kaikkien vastatessa kyselyyn olisi 36 vastausta. Tässä tutkimuksessa ei huomioitu yksityisiä päiväkoteja eikä perhehoitoa.

Lähetimme kyselyn toukokuussa 2015 kahdelletoista päivähoidon yksikölle saatekirjeen kera. Vastausaikaa yksiköillä oli kolme viikkoa. Yksitoista yksikköä vastasi annettuun viimeiseen vastauspäivään mennessä. Vastausajan jälkeen saimme kaksi vastausta lisää, joten otimme ne mukaan tutkimukseen. Vastausten yhteismäärä oli 28 vastausta mahdollisesta 36:sta (78 %). Pyy-simme ensisijaisesti valitsemaan kolme vastaajaa yksikkökohtaisesti. Osa yksiköistä oli kuitenkin päätenyt vastaamaan yksikön yhteisestä näkökulmasta, mikä vähensi vastausten määrää.

5.2.2 Aineiston analyysi

Käsittelimme teoriaa sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysissa esimerkiksi kyselyn avulla kerätty tieto tiivistetään kokonaisuudeksi niin, että tutkittavia ilmiöitä ja eri asioiden merkityksiä, seurauksia ja yhteyksiä voidaan tarkastella. Tarkoitus on luoda aineistosta helpommin analysoitavaa, yhtenäistä informaatiota (Verne; Vehkalahti 2014, 27; Mayring 2000.)

Aloitimme tutkimusten analysoinnin etsimällä tietoa valitsemastamme analyysimenetelmästä edellä mainituista lähteistä. Prosessin sisäistettyämme kävimme kyselytulokset huolellisesti, useaan otteeseen läpi. Ensin silmäilimme aineiston läpi, kunnes päätimme, miten kirjaamme tulokset. Kaikki tulokset siirrettiin sanasta sanaan sähköiseen tietokantaan. Luokittelimme kysymyskohtaisesti järjestyksessä kaikki kyselytulokset yhteen tuotokseen hyödyntäen

väri- ja numerokoodausta. Kaikki vastauslomakkeet numeroitiin ja samassa kirjekuossa tulleet vastaukset merkittiin samalla värillä. Teimme toimeksiantajalle yhteenvedon kerätyistä tiedoista. Yhteenvedo tehtiin yhdistämällä vastauksia, jotka olivat samanlaisia keskenään. Avoimia vastauksia oli paljon ja tästä syystä laitoimme sulkuihin numeron, joka kuvasi samankaltaisten vastusten määrää. Kun olimme tarkastelleet kyselyt ja koonneet tiedot helpommin tarkasteltavaan muotoon, palasimme tarkastelemaan aikaisemmin asetettuja tutkimuskysymyksiä. Erittelimme, yhdistelimme ja tarkastelimme kyselyvastauksia kerätäksemme tietoa tutkimuskysymyksiimme ja peilasimme niitä ke-
räämäämme teoriaan. Aina toisen kirjoitettua toinen tarkisti kirjoituksen. Analyysivaiheessa pystyimme myös hyödyntämään taulukointimenetelmiä, kuten ympyrädiagrammeja, jotka ovat kyselytutkimukselle tyypillisiä. Niiden tarkoitus on auttaa ymmärtämään tuloksia, sillä yhdessä kirjoitetun tekstin kanssa ne välittävät tietoa tuloksista (Smickilas 2012, 3.) Vaikka kyselyn kysymyksiä miettiessämme olimme pohtineet tiettyjen kysymyksien vastaavan tiettyihin tutkimuskysymyksiin, ylitimme rajat ja poimimme tietoa kaikesta kerätystä aineistoista kaikkiin kysymyksiin.

Luovutimme kyselyn tuloksista kokoamme tuotoksen sekä yhteenvedon toimeksiantajalla elokuun 2015 lopussa. Tulokset otettiin mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettajien syksyn suunnittelukokoukseen.

5.3 Varhaiserityiskasvatuksen toimintatavat sekä hyödyntäminen päivähoidossa

Kotkan päivähoidossa hyödynnetään erilaisia varhaiserityiskasvatuksen toimintatapoja (kuva 1).

Kuva 1. Kotkan päivähoidossa hyödynnettävät varhaiserityiskasvatuksen toimintatavat

Kyselyn perusteella kaikissa vastanneissa kahdessatoista Kotkan päivähoidon yksikössä hyödynnettiin veon konsultaatiota, 28/28 vastausta. Tuen tarpeeseen perustuvaa pienryhmätoimintaa hyödynnettiin seuraavaksi eniten, vastauksista ainoastaan yhdessä ei mainittu pienryhmää käytettävänä menetelmänä. Kaikista vastanneista 21/28 henkilöä mainitsi lapsen kanssa kahden työskentelyä hyödynnettävän. Vähiten hyödynnettiin samanaikaisopetusta, jonka oli valinnut vain viisi (5/28) vastaajaa (kuva 1).

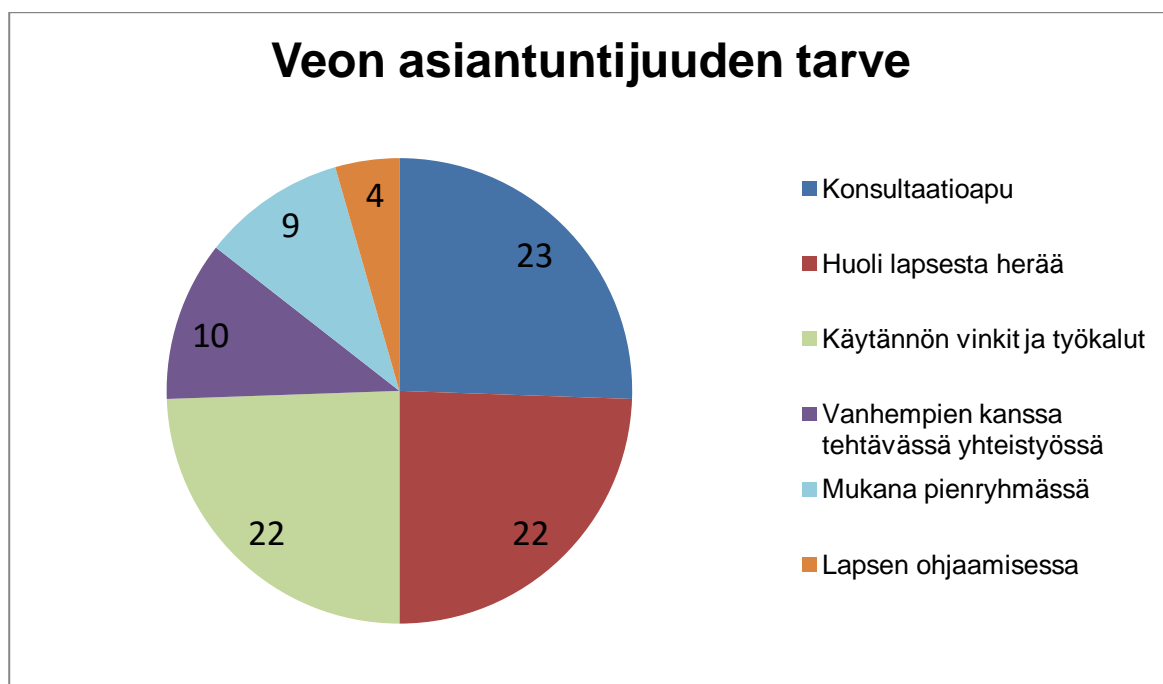
Toimintatapojen hyödyntämiseen vaikuttavat erilaiset resurssit. Vastanneet mainitsivat muun muassa henkilökunnan määrän, ajan sekä veon läsnäolon vaikuttavina tekijöinä. Kolme vastaajista mainitsi ajan olevan tärkeää pienryhmätoiminnan suunnittelussa sekä sisällyttämisessä arkeen. Henkilöstöresurssit ja veon läsnäolo vaikuttivat myös esimerkiksi tuettujen pienryhmien toteutukseen ja säännöllisyyteen. Viisi (5/28) vastaajaa mainitsi tuetun pienryhmätoiminnan jatkuvana käytäntönä arjessa. Neljän (4/28) vastaajan mukaan veo otti vastuulleen pienryhmätoimintaa säännöllisesti. Toisaalta taas niissä päi-

väkodeissa, joissa oli paljon tuen tarpeessa olevia lapsia, oli henkilökunta sitoutunut mukaan kyseisiin toimintatapoihin ja pyrkii toteuttamaan niitä mahdollisimman paljon. Kaikissa ryhmissä veo ei kuitenkaan ollut vieraillut yhtä paljon kuin toisissa, joten he kokivat saaneensa vähemmän apua.

Kymmenen (10/28) vastaajaa kertoi, että kun veo ei ole paikalla, pyrki henkilökunta hyödyntämään annettuja käytännön vinkkejä ja menetelmiä. Myös kuvia, viittomia ja muuta veon tarjoamaan materiaalia, kuten tunnekortteja, hahmotustehtäviä ja KKK-jumppaa käytettiin veon poissaollessa. Kolme (3/28) vastaajaa kertoi, että esimerkiksi veon pitäessä pienryhmää, oli paikalla ollut joku ryhmän työntekijä tekemässä muistiinpanoja, jotta pienryhmää voitaisiin toteuttaa veon poissaollessa ja veon käyttämiä menetelmiä hyödyntää. Seitsemän (7/28) vastaajista kertoi, ettei veon poissaollessa erityispedagoginen osaaminen siirry arkeen. Täten esimerkiksi pienryhmiä ei pidetty tai toiminta ei ollut säännöllistä. Vastaajien mukaan veolla ei ollut aikaa vierailla lapsiryhmässä tarpeeksi, jolloin he kokivat, että erityispedagoginen osaaminen täytyi olla henkilökunnalla, tai lapsi ei sitä saa.

5.4 Varhaiskasvatuksen erityisopettajan rooli

Kysyimme yksiköiltä myös sitä, milloin veon asiantuntemusta pidettiin tärkeimpänä. Pyysimme valitsemaan kolme tärkeintä.

Kuvio 2. Veon asiantuntijuuden tarpeen jakautuminen.

Eniten vastauksia sai konsultaatioapu 23/28:lla vastauksella. Vastanneista 22/28 henkilöä koki veoa tarvittavan huolen herätessä lapsesta sekä käytännön vinkkien ja työkalujen tarjoajana. Kymmenessä (10/28) vastauksessa koettiin tärkeäksi vanhempien ja veon välinen yhteistyö ja yhdeksässä veon mukana olo pienryhmässä. Lapsen ohjaaminen sai vaihtoehtoista vähiten vastauksia, neljä kappaletta. (kuva 2.) Lisäksi kaksi (2/28) vastaajaa kertoi, että arki on muuttunut paljon veon ansiosta, esimerkiksi vuorovaikutuksessa kiinnitettiin huomiota selkeään puheeseen, oppimisympäristö rakennettiin tietyllä tavalla ja positiivista palautetta pyrittiin antamaan enemmän ja uusin tavoin. Kolmessa vastauksessa ei oltu noudatettu valintaohjeita, kaksi oli vastannut kaikki vaihtoehdot ja yhdessä vastauksessa oli vastattu neljä vaihtoehtoa.

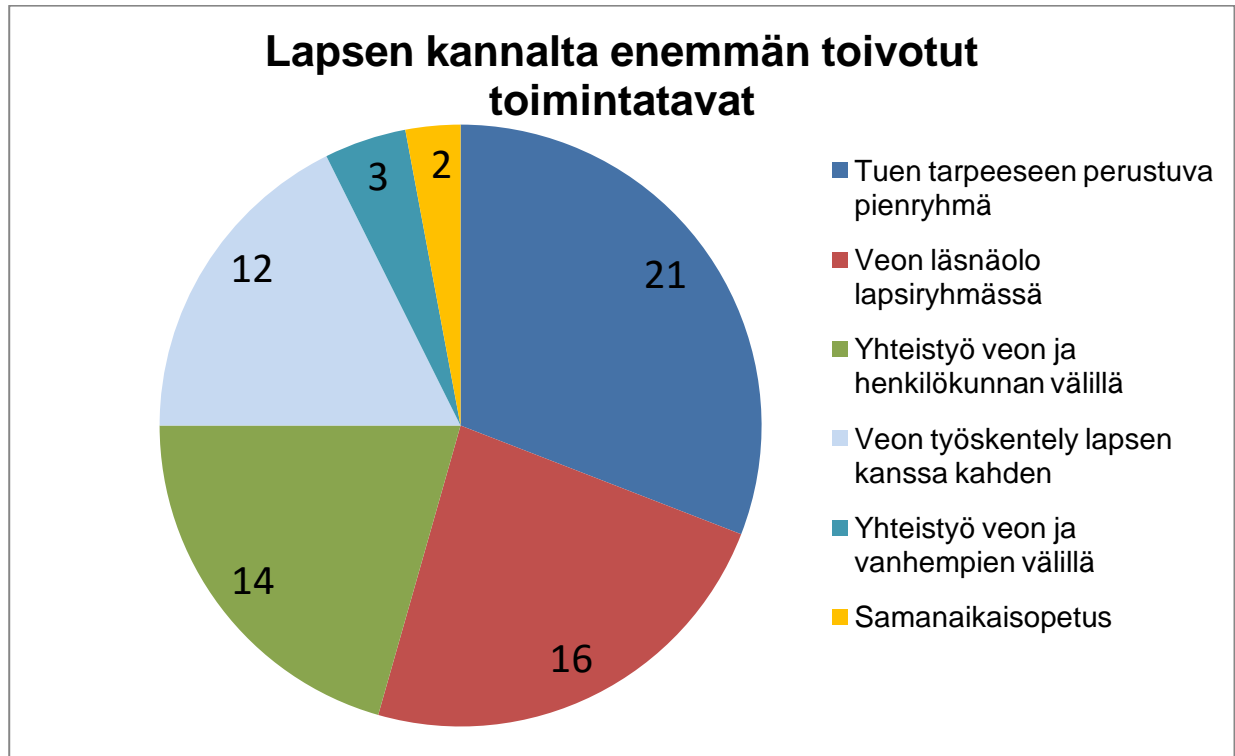
Vastausten mukaan veon tärkeä tehtävä oli toimia yhteistyössä muiden kasvattajien kanssa ja olla mukana arjessa tarkkailemassa lapsiryhmää tai vetämässä säännöllisesti pienryhmää. Neljä (4/28) vastaajista kertoi, että veoa näkee harvoin, vaikka yhteistyö olisi äärimmäisen tärkeää. Lisäksi lastentarhanopettajalla ja veolla tulisi olla aikaa keskustella lapsista rauhassa eikä työn lomassa lapsiryhmän keskellä. Yksi (1/28) vastaaja myös toivoi, että veo voisi olla mukana ryhmässä tarkkailemassa yhtä lasta, jotta näkisi, miten lapsi toimii ryhmässä.

Kahden (2/28) vastauksen mukaan yksi veon tärkeä tehtävä oli myös osallistua palavereihin ja toimia yhteistyössä useiden eri toimijoiden välillä. Veo tekee yhteistyötä erilaisten verkostojen esimerkiksi vanhempien, päivähoidon henkilökunnan ja eri terapeuttien kanssa. Viisi vastaajista (5/28) koki yhteistyön avaintekijäksi työskentelyssä, koska sen kautta koettiin opittavan uutta. Vastaajista kolme (3/28) viittasi yhteistyön tärkeyteen veon työn sekä työssä saavutettavien onnistumisten kannalta.

5.5 Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen hyötyminen

Lapselle koettiin olevan eniten hyötyä siitä, että yhteistyö henkilökunnan ja veon välillä toimii. Perusteluissa kävi ilmi että yhteistyö auttaa molempia osapuolia työssä ja tätä kautta lapsen etu korostuu. Samalla mainittiin monipuolisempi ja kokonaisvaltaisempi tuki lapsen kannalta. Toiseksi eniten hyötyä lapsen näkökulmasta koettiin olevan tuen tarpeeseen perustuvalla pienryhmätoiminnalla. Vastaajat kokivat muun muassa aikaa jäävän enemmän yhdelle lapselle ja havainnoinnin helpottuvan pienryhmätoiminnan kautta. Lisäksi voi-

daan keskittyä niihin asioihin, joista lapsi hyötyy. Kaksi (2/28) vastaajaa perusteli pienryhmän hyötyä viitaten pienryhmäpedagogiikan hyötyihin, mutta eivät perustelleet vastaustaan tarkemmin. Lisäksi he korostivat veon ammattitaidon hyödyntämistä ryhmätyöskentelyssä tehtyjen lapsihavaintojen kautta.

Kuvia 3. Erityisen tuen tarpeessa olevien lasten kannalta enemmän toivotut varhaiserityiskasvatuksen toimintatavat

Lapsen kannalta vastaajista 21/28 henkilöä toivoi lisää pienryhmätoimintaa. Rajatussa ryhmässä tietyn lapsen havainnoinnin koettiin helpottuvan sekä tämän erityistarpeisiin vastaamisen vahvistuvan. Kolme (3/28) vastaajista painotti pienryhmää rauhallisena oppimisympäristönä lapsen kannalta, mikä samalla tukee henkilökunnan mahdollisuutta havainnointiin. Vastaajista 16/28 henkilöä toivoi veon läsnäoloa lapsiryhmissä. Tätä perusteltiin lapsiryhmän arjesta saatavalla tiedolla. Kuusi (6/28) vastaajista oli sitä mieltä, että tätä kautta veo voi nähdä, miten lapsi toimii ja reagoi erilaisissa tilanteissa sekä tuen tarve nähdään. Tällöin henkilökunta voisi myös saada vinkkejä ja neuvoja välittömästi. Veon ja henkilökunnan välisen yhteistyön lisäämistä kannatti 14/28 vastaajaa. Kolme (3/28) vastaajista perusteli tätä henkilökunnan tiedon lisäämisen ja käytännön apujen kautta. Lisäksi viisi (5/28) vastaajista koki sujuvan yhteistyön helpottavan työntekoa. Veon työskentelyä lisää lapsen kanssa toivoi 12/28 vastaajaa. Perusteluiksi mainittiin mahdollisuus keskittyä yhteen lapseen kerrallaan sekä veon tutustuminen lapseen. Kahdeksan (8/28) vas-

taajista koki lapsen kanssa työskentelyn kahden toimivaksi lapsen yksilöllisen ohjauksen ja havainnoinnin helpottumisen kannalta. Vastaaajista kolme (3/28) toivoi lisää yhteistyötä veon ja vanhempien välillä ja vain kaksi (2/28) toivoi lisää samanaikaisopetusta (kuvia 3).

Kysyimme myös, miten varhaiserityiskasvatukselliset toimintatavat näkyvät yksiköiden arjessa veon poissaollessa. Vastauksissa 17/28 henkilöä mainitsi pienryhmät, 12/28 henkilöä erilaiset kuvat ja seitsemän (7/28) henkilöä tukiviitot. Kolmessa (3/28) vastauksessa mainittiin maahanmuuttajaryhmät, joissa oli käytössä edellä mainittujen lisäksi kieliharjoitteita. Kahdessa (2/28) vastauksessa korostettiin näiden toimintatapojen aikaansaamia muutoksia arjessa. Näitä olivat muun muassa aamupiirikäytäntöjen muuttuminen, yksilöllisyyden korostaminen, siirtymätilanteiden hallinta, toiminnan tarkempi suunnittelu, oppimisympäristön rakentaminen, päivärytmi sekä positiivisen palautteen korostuminen. Lisäksi vastaajat mainitsivat muita menetelmiä arjessa kuten pelit, jumpat, koritehtävät, dynair-tyyny, time timer ja kieliharjoitteet.

5.6 Avointa palautetta

Pyysimme kyselyssä avointa palautetta. Eniten näissä korostui päiväkotien henkilöstön toive veon käyntien lisäämisestä sekä läsnäolon lisäämisestä lapsiryhmissä. Lisäksi palautteesta nousi esille toive veojen vastualueiden pienentämisestä tai veojen lisäämisestä ylipäätään. Pienryhmätoimintaa kehitettiin toimivaksi käytännöksi, erityisesti lasten kannalta, ja siihen tulisi panostaa myös jatkossa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Lapsi ja varhaiserityiskasvatus

Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen tarpeisiin on tärkeää vastata päivähoitossa jatkuvasti, jotta lapsi saisi parhaimman mahdollisen hyödyn pidemmällä tähtäimellä. Tuen tarpeesta riippuen tärkeitä tekijöitä ovat säännöllisyys, johdonmukaisuus ja vuorovaikutuksen tukeminen. Tämä herättää paljon erilaisia kysymyksiä. Toteutuuko lapsen tukeminen parhaalla mahdollisella tavalla nykyisten tukimuotojen avulla? Toteutuuko inklusio, johon monet päiväkodit pyrkivät? Sitoutuuko koko päiväkodin henkilöstö tarjoamaan tukea, ja ennen kaikkea, riittääkö osaaminen?

Lapsen huomioiminen yksilöllisesti tarkoittaa yksilöllisten tarpeiden huomioimista ja yksilöllistä arviointia, ei yksilöopetusta. Lapsi on aloitteellinen toimija, joka aktiivisesti osallistuu ja tekee päätöksiä. Aikuinen tukee lapsen oppimista ja mahdollistaa lapsilähtöisyyden toteutumisen. Tätä on myös esimerkiksi arkisten varhaiserityiskasvatuksellisten toimintatapojen hyödyntäminen. Aikuinen voi tarjota lapselle mahdollisuuden valintojen tekoon erilaisten välineiden avulla kuten kuvien ja viittomien kautta. (Viitala 2005, 144 - 145.) Kun nämä menetelmät ovat käytössä päiväkodin arjessa voivat ne myös lisätä vuorovaikutusta erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen ja muiden lasten välillä. Nämä ystävyyttä ja ryhmähenkeä lisäävät toiminnot voivat olla erilaisia lauluja, leikkejä ja pelejä, joissa lapset ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

Suurena haasteena on, että lapsi ei koe oloaan ulkopuoliseksi, eivätkä muut syrjisi häntä hänen erilaisuutensa takia. Muiden lasten voi olla vaikea ymmärtää erilaista käytöstä, ja heidän voi olla vaikea sopeutua eri tilanteisiin. Tämä vaatii aikuiselta herkkyyttä tarttua tilanteisiin ja ohjata tuen tarpeessa olevan lapsen lisäksi myös muita lapsia toimimaan erilaisten ihmisten kanssa. Erityisen tärkeää olisi, että varhaiserityiskasvatuksen menetelmät olisivat jatkuvasti käytössä arjessa, jolloin niistä olisi eniten hyötyä tuen tarpeeseen vastaamisen kannalta. Samalla arjessa vakiintuneet käytännöt vahvistavat myös muiden ryhmän lasten suhtautumista näihin menetelmiin ja välineisiin. Esimerkiksi kuvien ja viittomien käyttö yhteisissä toiminnoissa, kuten aamupiireillä ja siirtymätilanteissa, vahvistaa erilaisuuden hyväksyntää, koska ne tulevat tutuksi lapsille ja tätä kautta osaksi arkea. Niistä voi olla myös hyötyä kaikille lapsille, ei ainoastaan erityisen tuen tarpeessa oleville. Erilaisten menetelmien soveltaminen ja sisällyttäminen arkeen tulisi olla tavoitteena, koska tämä olisi erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen edun kannalta tärkeää.

Kyselyyn vastanneiden mukaan tiiviimpi yhteistyö veojen kanssa toisi parempia tuloksia lapsen tukemisen kannalta. Toive oli, että veolla olisi enemmän aikaa lapsiryhmää kohti. Resurssien ollessa hyvin vähäiset on kuitenkin selvää, että tämä ei ole mahdollista, ja uusi suunta on asetettu niin, että veo siirtäisi osaamistaan lapsiryhmässä työskentelevälle lastentarhanopettajalle. Pienryhmätoimintaa toivottiin kaikista eniten, sillä sen hyödyt lapselle ovat konkreettiset. Uusien tavoitteiden mukaan pyritään siihen, että lastentarhanopettajat olisivat mukana tarkkailemassa veon toteuttamaa pienryhmää, jotta osaisivat itse myöhemmin toteuttaa ryhmiä. Veon rooli lasten tukemis-

sa jää tulevaisuudessa enemmänkin konsultointiin, tarkkailuun ja yhteistyöhön vanhempien ja muiden lasta tukevien toimijoiden kanssa. Lasten tukeminen perustuu pitkälti lastentarhanopettajien pedagogiseen asiantuntemukseen sekä lastenhoitajien varhaiskasvatusosaamiseen.

Vaikka kyselyissä paljon toivottiin veon olevan enemmän läsnä ja kerrottiin sen olevan lapsillekin hyödyllisempää, ei tätä kuitenkaan ole suunnittelukokouksessa asetettu tavoitteeksi. Haasteena on muodostaa henkilökunnan kanssa yhteinen ymmärrys siitä, mikä on henkilökunnan vastuu lapsen tukemisessa ja mikä on veon tehtävä. Erityislapsen tuen tarpeessa olevaa lasta tuetaan moniammatillisesti ja jokaisella on oma roolinsa lapsen tukemisessa. Kaiken taustalla tulee kuitenkin olla periaate siitä, miten lapsi parhaiten hyötyy.

6.2 Varhaiserityiskasvatukselliset toimintatavat

Varhaiserityiskasvatukselliset toimintatavat arjessa ovat lapselle tärkeitä varhaisen puuttumisen, tuen tarjoamisen ja yksilöllisyyden huomioimisen kannalta. Päivähoito onkin osa laajempaa palveluverkkoa, ja se voidaan nähdä myös vanhemmille tarjottavana palveluna. Päivähoidossa monet erilaiset ammattilaiset tekevät työtä lasten hyvinvoinnin ja kasvatuksen eteen. Jokaisessa päiväkodissa pedagogisen suunnittelun lähtökohtana on lapsi, joka on yksilö suuremmissa lapsiryhmässä. (Pihlaja 2005b, 117, 121.) Jokaiselle lapselle laaditaan omat kehityksen tavoitteet ja tukikeinot niiden saavuttamiseksi. Tavallisesti tärkeimpinä tavoitteina pidetään lasten sosiaaliseen kasvuun liittyviä tavoitteita. Esimerkiksi Viitalan (2000) tutkimuksessa oli noussut ilmi, että tutkimukseen osallistuneet lastentarhanopettajat korostivat sosiaalisten taitojen olevan tärkeimpiä tavoitteita erityistä tukea tarvitseville lapsille. Silti lähes puolet heistä pitivät näille lapsille yksilötyöskentelyä parempana työskentelytapana. Tehokkaampaa kuitenkin on, että lapset toimisivat pienryhmissä niin, ettei erityisen tuen tarpeessa olevia eroteltaisi omaan ryhmäänsä. Näille lapsille on tärkeää yhteistoiminnallinen oppiminen, jolloin jokaiselle on jokin tarkoitus tai tärkeä tehtävä. (Viitala 2005, 138, 148 - 149.)

Kun halutaan tarkemmin seurata tai opettaa tiettyä lapsijoukkoa, voidaan muodostaa systemaattinen, mahdollisesti päivittäinen pienryhmä. Tätä voi vetää varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä lapsiryhmän lastentarhanopettaja ja lastenhoitajat tilanteiden mukaan. Tavoitteena on mahdollistaa erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle suora kontakti sosiaalisesti taitavien lasten

kanssa. Tämän mallioppimisen kautta lisätään lapsen osallisuutta ja kokemusta sosiaalisen vuorovaikutuksen palkitsevuudesta. (Viitala 2005, 146.) Inklusiivinen varhaiskasvatus vaatii enemmän suunnittelua, sillä tuen tarpeessa oleva lapsi ei kuitenkaan saa jäädä taitavampien lasten jalkoihin tai kokea huonomuutta. Yleisen tuen lapsille suunnatut tehtävät eivät taas saa olla liian helpoja, vaan pienryhmät tulee muodostaa lapsille parhaalla tavalla taitotasot ja ongelmanratkaisukyvyt huomioiden. Hyviä tehtäviä ovat sellaiset, joissa jokaisella on oma taitotasoa vastaava rooli (kuten isolle paperille vuorotellen maalaaminen) tai jokainen saa tehdä omanlaisensa tuotoksen, jolloin tuotos vastaa automaattisesti lapsen taitotasoa (kuten askartelussa).

Tuen tarpeeseen perustuvaa pienryhmätoimintaa toteutettiin jokaisessa päiväkodissa, mutta sitä toivottiin monessa vastauksessa vielä lisää. Pienryhmätoiminnan vahvuudet perustuvat kyselyn avoimien vastausten mukaisesti siihen, että kun lapsia on vähän, on heitä helpompi tarkkailla. Lisäksi omiin ryhmiinsä voidaan jakaa esimerkiksi erityisen vilkkaat ja vetäytyvät lapset. Ryhmäkoot on silti pidettävä pieninä, sillä tärkein tarkoitus on mahdollistaa henkilökohtainen vuorovaikutus kaikkien ryhmäläisten kanssa, ei niinkään lukuisten eri suhteiden luominen. Pienryhmätoiminnasta on havaittu olevan suurta hyötyä, sillä ryhmän toiminnan aikana lapset rohkaistuvat vuorovaikutukseen muiden ryhmäläisten kanssa, ja tämän on huomattu siirtyvän lähes kaikilla lapsilla ryhmän ulkopuolellekin. Esimerkiksi eräässä tutkimuksessa seurattiin 44 ryhmäläistä, joista 42 lapsella tapahtui kehittymistä vuorovaikutukseen ja itseilmaisuuksiin liittyvissä asioissa (Muhonen, Lallukka & Turtiainen 2009, 74 - 77).

Kun halutaan tarkkailla esimerkiksi lapsen kielellistä tai fyysistä kehitystä, voidaan hyödyntää lapsen kanssa työskentelyä kahden. Tällöin esimerkiksi veo ja lapsi ovat yhdessä tilassa ja veolla on mahdollisuus tarkkailla juuri tiettyä lasta ja täten konsultoida lastentarhanopettajaa. Tämä vie paljon aikaa veolta, sillä erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia on paljon ja veon aika on rajallinen. Kyselyiden mukaan tällä hetkellä veo ei ehdi osallistumaan tai vetämään pienryhmää jokaisessa päiväkodissa. Kyselyyn vastanneet henkilöt kuitenkin pitivät tätä tehokkaana toimintatapana, joka nopeuttaisi joitakin prosesseja. Lisäksi lapsi saisi yksilöllistä ohjausta enemmän juuri omaan tarpeeseensa.

Päiväkotiympäristöllä on tärkeä rooli inklusiivisessa kasvatuksessa. Vammais- tutkimus on nostanut esiin yksilöllisen määrittelyn heikkouksia ja pyrkinyt tarkastelemaan vammaisuutta enemmän vuorovaikutuksessa syntyvänä ilmiönä. Tämän takia uusi tavoite on pyrkiä muokkaamaan ympäristöä lapselle suotuisammaksi. Päiväkoti on toimintaympäristö, jossa inklusiivista kasvatusta voisi hyödyntää nykyistä enemmän. Yhtenä lähtökohtana olisi positiivisen näkemyksen luominen toisista lapsista. (Viittala 2006, 28.) Erityisen tuen tarpeessa olevat lapset hyötyvät samasta ryhmätoiminnasta kuin kaikki muutkin lapset yleisesti, ja Kotkan päivähoidossa pyritään pitämään juuri tällainen toiminta kasvatustoiminnan keskiössä. On kuitenkin tärkeää, ettei arki koostu ainoastaan pienryhmätoiminnasta, vaan että se myös sisältää suuremmassa ryhmässä tehtäviä yhteisiä toimintoja, leikkejä ja siirtymätilanteita. Tämä on lapsen edun mukaista tulevaisuutta ajatellen, jolloin isoissa ryhmissä toimiminen on väistämätöntä, esimerkiksi koulunkäynnin yhteydessä.

6.3 Erityispiirteitä vuorovaikutuksessa

Kaikkien tukitoimien ja kuntoutussuunnitelmien keskellä tulee muistaa, että vuorovaikutuksella on yhtä suuri merkitys, kuin fyysisillä ja ympäristöllisillä tukitoimilla. Lapsi heijastaa itseään aikuisesta ja näkee, kuka hän on, jolloin aikuisen antama palaute toimii kasvun mahdollistajana. Sosiaalisen kehityksen tavoitteena onkin tarjota lapselle oivallus omista oikeuksista, opettaa neuvottelemaan ja kantamaan vastuuta. Aikuisten vastuulla on myös ryhmädynamiikka ja vastuu siitä, että ilmapiiri on toverihenkistä ja toiset hyväksyvää, jossa lapsi voi olla oma itsensä. (Suhonen 2006, 52 - 53.)

Jatkuvasti pohditaan sitä, mitä tuen tarpeessa oleva lapsi tarvitsee ja miten hänen yksilölliseen tuen tarpeeseensa tulisi vastata. Harva kuitenkaan pysähtyy pohtimaan sitä, mitä tällainen lapsi tuo mukanaan päiväkotiin ja mitä hän antaa muulle lapsiryhmälle. Mari Kahilan artikkeli *Erityislapsi opettaa suvaitsevaisuutta päiväkodissa* (20.11.2014) antaa toisen näkökulman tuen tarpeessa olevien lasten integraatioon. Kun päiväkodissa on tuen tarpeessa olevia lapsia, oppivat muut ymmärtämään erilaisuutta. Lapset auttavat toisiaan ja tarjoavat omaa tukeaan kaverille, jolla voi olla oppimisvaikeuksia tai puhevaikeuksia. Integroiduissa ryhmissä kasvaa suvaitsevaisia lapsia, jotka oppivat toinen toisiltaan. Esimerkiksi säännöllinen pienryhmätoiminta auttaa porrastamaan arkea siten, että lapset eivät leiki ainoastaan samojen lasten kanssa,

vaan he muodostavat vuorovaikutussuhteita myös sellaisten lasten kanssa, joiden seuraan he eivät yleensä hakeudu.

Koko ryhmän vuorovaikutussuhteita tarkastellessa voidaan sanoa vuorovaikutuksen olevan kehämäistä, eli yhden lapsen toiminta vaikuttaa toisen toimintaan joko välittömästi tai välillisesti. Lapsi voi myös toimia eri tavoin ryhmästä riippuen. Vuorovaikutukseen kuuluu tärkeänä tekijänä etenkin pienillä lapsilla myös sanaton viestintä, ja lapsiakin tulee kannustaa vuorovaikutukseen niin sanoin ja ilmein, kuin elein ja kosketuksen kautta. Kasvattajan on tunnistettava lapsiryhmän tunneilmasto ja oltava selvillä siitä, mitä ryhmässä tapahtuu. Yhtenä tavoitteena tulisi olla ryhmän toiminnan, dynamiikan sekä lasten ja aikuisten roolien ymmärtäminen. Ristiriitoja ei vältellä vaan keskitytään siihen miten ne ratkaistaan kasvatuksen kautta. Niin erityislasten, kuin normaalien lasten vuorovaikutustaitoja voidaan kehittää etenkin pienryhmätoiminnan kautta. Se, että kasvattaja pitää huolta omasta hyvinvoinnistaan ja osaamisestaan, tukee aikuisten välistä yhteistyötä. (Jokimies & Lahtiperä 2006, 60 - 61; Pihlaja 2005a, 225.) Kaiken tämän taustalla on olennaista, että kasvattajilla on aikaa toiminnan suunnitteluun, koordinointiin sekä siihen, että on saatavilla tarvittavaa materiaalia ja menetelmiä toiminnan toteuttamiseksi. Tässä on kyse myös kasvattajien omasta aktiivisuudesta, tiedonhausta sekä mielenkiinnon kohteiden hyödyntämisestä.

Erityisesti sellaisten lasten kanssa, jotka ovat tunne-elämältään rikkiäisiä, on haasteellista muodostaa toimiva vuorovaikutussuhde. Lapsen hankalat tunteet herättävät aikuisessa vastatunteita, ja tämä vaatii ammatillisuutta oppia vastaamaan lapsen tunteisiin oikein. Emotionaalisen kehityksen tärkeimpänä tavoitteena on auttaa lasta muodostamaan käsitys itsestään toimivana, päättävänä ja haluavana yksilönä. Lapsen kanssa kahden työskentely on hyvä keino tutustua lapseen tarkemmin myös sosiaalisessa mielessä, ja samalla voi seurata esimerkiksi fyysistä kehitystä. Arjen keskellä aikuisen on pyrittävä tarjoamaan rakentavaa ohjausta, jossa aikuinen täsmentää lapselle lapsen ajatus- ja kokemusmaailmaa. (Suhonen 2006, 52, 55.) Kyselyn vastaajien mukaan kahdenkeskinen työskentely jää todella vähille, vaikka se on hyödyllinen tapa tutustua juuri tiettyyn lapseen. Tämä tarkoittaa sitä, että arjen keskellä kasvat-
tajan täytyy puuttua tilanteisiin ja pyrkiä siihen, että ”se mitkä on mennyt rikki vuorovaikutuksessa, voidaan korjata vuorovaikutussuhteessa (emt.). Tämän takia esimerkiksi päiväkotiaavustajia tulisi olla tarpeeksi, eikä heidän määrään-

sä saisi vähentää. Varhainen ja järjestelmällinen puuttuminen ja tuen tarjoaminen ovat parhaita keinoja parantaa lapsen osallisuutta nyt ja tulevaisuudessa.

6.4 Tulevaisuuden suunta

Kuten kyselyssäkin selvisi, on selvää että veoilla ei ole riittävästi aikaa viipyä jokaisessa yksikössä niin usein, kuin henkilökunta toivoisi. Uusi suunta onkin se, että veot siirtävät osaamistaan päiväkotien henkilökunnalle. Syksyn 2015 suunnittelukokouksessa nostettiin esiin se, että veo ei ole niinkään kentällä huolehtimassa kaikista lapsista, vaan tuen tarpeen lapset ovat pääasiana, ja heidän tukemiseensa työpanos kohdentuu. Mutta esimerkiksi suunnitelluun työtään veolla on mahdollisuus kohdentaa työpanostaan enemmän tiettyä ryhmää koskevaksi ja näin hän tuo oman panoksensa varhaiskasvatukseen koko ryhmän kannalta tarkasteltuna. Vastaajista 10/28 kertoi, että päiväkodeissa henkilökunta osallistuu joskus erityispedagogisten toimintatapojen toteutukseen, ja vastaajista 17/28 kertoi henkilökunnan osallistuvan usein. Päiväkodin henkilökunnan tulisi osallistua rohkeammin jotta erityislapset saisivat tukea myös veon poissaollessa. Kolmeen (3/28) kyselyyn vastanneeseen mukaan on koettu se, että veo on mukana lapsiryhmässä ja antaa palautetta ja vinkkejä henkilökunnalle heti. Tällöin asioita päästään heti kokeilemaan käytännössä.

Tällä hetkellä lapsiryhmien tiimit ovat moniammatillisia koostuen erilaisten koulutustaustojen työntekijöistä. Tämän kautta erilaiset tutkinnot ja koulutukset painottavat eri asioita ja antavat tietynlaisen viitekehyksen ammattilaiselle varhaiskasvattajana toimimiseen. On tärkeää jaotella työtiimin tehtävät ja työntekijöiden työnjaot, yhteiset suunnittelut ja vastualueet, jotta pystytään hyödyntämään ammatillista osaamista omien vahvuusalueiden mukaan. (Pihlaja 2005b, 121.) Varhaiserityiskasvatuksellisen osaamisen siirtäminen ja sisällyttäminen arkeen on tärkeää sekä erityisen tuen tarpeessa olevien lasten kannalta että lapsiryhmän henkilökunnan kannalta.

Osaamisen siirtäminen päiväkodin henkilökunnalle, ja etenkin pedagogisesti vastuussa olevalle lastentarhanopettajalle on kuitenkin suuri harppaus. Lastentarhanopettajat tarvitsevat tässä runsaasti tukea, sillä muutos on suuri ja lisää suunnittelun määrää. Suunnittelukokouksessakin pohdittiin sitä, miten nykyisen toimintamallin kautta voidaan vankentaa lastentarhanopettajan vastu-

ta, ja millainen on riittävä tuki, ja miten sitä tulisi tarjota. Yksi esimerkki on esimerkiksi tukea henkilökuntaa huomaamaan, mitä työvälineitä työyksikön materiaaleissa voi hyödyntää lapsen tukemiseen. Kun lastentarhanopettajat ottavat enemmän vastuuta lapsista, voivat veot siirtää ”työtehtäviään” heille, ja he saavat itse enemmän aikaa laadukkaampaan suunnittelutyöhön. Veo on siis vain yhdessä roolissa lapsen tukemisessa, joka voi olla esimerkiksi tuen tarpeen tunnistaminen, suunnittelu tai toteutus, mutta eivät välttämättä kaikissa. Tärkeä kysymys on pohtia, mikä on nykyresurssien erityispedagoginen tuki, mikä vahvistaa sekä lastentarhanopettajan tuen toteuttamista että antaa tilaa hänen pedagogiselle vastuulleen?

Yhteistyötä tulisi pyrkiä lisäämään niin kyselyn vastaajien kuin suunnittelukokouksen pöytäkirjan mukaan. Veon lapsituntemus perustuu henkilökunnan havainnoista, vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä, asiantuntijoiden näkemyksestä ja pienistä hetkistä lapsen tai lapsiryhmän kanssa. Erään vastaajan mukaan veon kanssa olisi hyvä keskustella rauhassa, eikä suuren lapsiryhmän keskellä työn ohessa. Yhteistyötä pyritään tulevaisuudessa myös lisäämään säännöllisin väliajoin, esimerkiksi kerran vuodessa, pidettävien kokousten avulla, joissa käydään läpi resurssit ja se, mitä veon on mahdollista toteuttaa ja miten veon rooli tulee nähdä.

7 POHDINTA

Uskomme tutkimuksen olevan ajankohtainen ja tarvittu. Toimeksiantajamme oli juuri itse teettämässä samaista kyselyä, mutta luotti sen meidän käsiimme ja pyrimme suoriutumaan meille annetusta tehtävästä mahdollisimman hyvin. Etenkin nyt, kun toimintatavat ovat muuttumassa, on mielestämme tärkeää tarkastella tuen järjestämisen keinoja nykyisellään, sekä selvittää työntekijöiden asenteita ja ajatuksia.

Tutkimuksen tulokset ja syksyisen suunnittelukokouksen pohdinnat tulevaisuudesta ovat ristiriidassa. Päiväkodeissa toivotaan lisää veojen läsnäoloa ja vastuunottoa, mutta uusi suunta on vahvistaa päiväkodin henkilökunnan osaamista. Tämä vain tarkoittaa, että lastentarhanopettajat tarvitsevat runsaasti tukea seuraavien kuukausien aikana, ennen kuin uudet käytännöt vaikiintuvat käyttöön.

Ensimmäinen laajempi tutkimuksemme ei ollut helppo. Haastetta meille tuotti teorian rajaaminen ja kyselyn rakentaminen niin, että saisimme mahdollisimman kattavasti vastauksia tarkastellessamme tutkimuskysymyksiä. Myös vastaajamäärän asettaminen oli haaste, sillä vastauksien saaminen ei ollut varmaa. Onneksemme saimme näinkin paljon vastauksia. Kyselymme ei ollut suoraan verrannollinen vuoden 2012 kyselyyn, mikä olisi kenties ollut toivottavaa. Pohdimme vastaajamäärää kauan, kunnes keskusteltuaamme ohjaavan opettajan ja toimeksiantajan kanssa päädyimme tekemäämme ratkaisuun.

Koimme kuitenkin myös onnistumisia. Vastaajien määrä ylitti odotuksemme ja pääsimme työharjoittelussamme myös itse käyttämään ja tarkkailemaan erilaisia varhaiserityiskasvatuksellisia toimintatapoja. Lisäksi yhteistyömme sujui hyvin ja motivoimme toinen toistamme.

Jos aloittaisimme tutkimuksen alusta, olisi prosessimme mahdollisesti erilainen. Tutkimuksemme punainen lanka löytyisi varmasti helpommin, ja tietäisimme alusta alkaen paremmin, mitä olimme tekemässä. Aikataulullisesti tutkimuksemme etenisi varmasti samassa vauhdissa. Nyt, vasta aloittelevina tutkijoina, tarvitsimme runsaasti aikaa ”pureskella” tuloksia ja pohtia tutkimukseen liittyviä tekijöitä muiden koulutöiden ohella. Tekisimme tutkimuksen edelleen yhdessä, sillä yhteistyömme toimi erittäin hyvin.

7.1 Vertailua vuoden 2012 kyselyyn

Keräsimme muutamia olennaisia tekijöitä kahden kyselyn välillä. Vuoden 2012 vastaukset eivät kuitenkaan ole suoraan verrannollisia, koska niihin on osallistunut eri vastaajia eri yksiköistä. Kuten aiemmassa kyselyssä veon konsultatiosta oli yksiköillä eniten kokemusta, toiseksi eniten tuen tarpeeseen perustuvasta pienryhmätoiminnasta. Samanaikaisopetuksen osuus oli edelleen kaikista pienin. Pienryhmätoimintaa toivottiin molemmissa kyselyissä vastausten perusteilla eniten lisää. Vuoteen 2012 verrattaessa pienryhmätoiminta on selkeästi lisääntynyt osana päivähoiton arkea.

Molemmissa kyselyissä kysyttiin, milloin veoa tarvitaan. Vastausten perusteella paljon ei ole muuttunut, koska konsultatioapu ja huolen herääminen lapsen suhteen olivat edelleen tilanteita, joissa veo kaivattiin eniten. Vuoden 2012 ky-

selyyn verrattuna paljon tärkeämmäksi tekijäksi nousi myös veon rooli käytännön vinkkien ja työkalujen tarjoajana.

7.2 Luotettavuus

Kyselytutkimuksessa on monia erilaisia epävarmuuksia. Edustivatko kyselyyn vastaajat perusjoukkoa, oliko kysymyksiin vastattu liian suppeasti, vastasivatko kysymyksemme varmasti tutkittavia asioita vai olisiko ne voinut kysyä toisella tavalla. (Vehkalahti 2014, 12.) Tutkimuksemme tutkimusjoukko oli niin pieni, että tuloksissa voi esiintyä virheitä. Haasteemme oli saada riittävä määrä vastauksia, joten päädyimme lähettämään kolme kyselyä satunnaisotannalla valittuja päivähoitoyksiköjä kohti.

Arvioimme tutkimukselle reliabiliteettia koko opinnäytetyön ajan, mutta selvää on, että kyselytutkimuksessa vastaajat vaikuttavat tulokseen. Realibiliteetilla tulosten pysyvyyttä ja tarkkuutta tutkijasta riippumatta (Vilkka 2007, 149.) Vastausprosentti oli melko korkea ja vastaukset melko yhdenmukaisia. Silti miehitimme, olivatko kysymykset varmasti parhaat mahdolliset, olisivatko ne voineet tukea enemmän toisiaan tai onko kysely toistettavissa. Tutkimustulokseen vaikuttaa varmasti vastausten pieni määrä ja vastanneiden piirteet, kuten sukupuoli, ikä ja työkokemus.

Validiteetilla viitataan tutkimuksen kykyä mitata sitä, mitä tutkimuksen tarkoituksena oli mitata. Validiteetilla viitataan myös siihen, onko tutkija kyennyt siirtämään teorian kyselyyn. Validiteetin puuttuminen tarkoittaa, että havainnot ja tutkimus itsessään on harhaanjohtavia, eli tutkimus on tällöin arvoton. (Vilkka 2007, 150.) Tutkimuksessa muutama vastaaja oli vastannut kysymyksen vierestä tai ymmärtänyt kysymyksen väärin. Lisäksi osassa kysymyksiä ei oltu noudatettu ohjeita, vaan oli valittu liian monta vaihtoehtoa tai jätetty vastamatta kokonaan, mutta perusteltu. Nämä tekijät vaikuttavat heti tutkimustulokseen.

Pyrimme pitämään tutkimuksemme mahdollisimman objektiivisena koko prosessin ajan. Pidimme etäisen suhteen vastaajiin ja pyrimme tulkitsemaan tuloksia vain teorian pohjalta. Tutkija vaikuttaa aina tutkimukseen, mutta tulosten analyysissä on pyrittävä säilyttämään mahdollisimman neutraali suhde kerättyä tietoa kohtaan. Oli kuitenkin hyvä, että meitä oli kaksi tekemässä (tutki-

jatriangulaatio), sillä tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Ks. Willberg 2009, 7 - 8; Vilkkä 2007, 16.)

7.3 Eettisyys

Sosiaalialan laadullisessa tutkimuksessa on monia erilaisia eettisiä kompastuskiviä. Klaus Mäkelän (2005, 9 - 10) mukaan tutkijalla on kolme perusvelvollisuutta, jotka ovat velvollisuus tuottaa luotettavaa tietoa maailmasta, velvollisuus ylläpitää tieteellistä julkisuutta ja velvollisuus kunnioittaa tutkittavien oikeuksia. Keräsimme tutkittavista vain tietoa, jonka koimme olevan tärkeää tutkimustulosten tarkastelun kannalta. Lisäksi kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista, mutta suotavaa. Tutkimus julkaistaan internetissä ja se on sieltä kaikkien luettavissa. Lisäksi pyrimme tarjoamaan kaiken osaamisemme tutkimuksen tekemiseen, jotta siitä tulisi mahdollisimman laadukas, eivätkä ihmiset kokisi tuhlanneensa aikaa vastaamalla kyselyymme. Olemme toimineet yhteistyössä tilaajamme kanssa, ja pyytäneet palautetta ja kommentteja kyselyn suunnitteluvaiheessa, jotta se vastaisi mahdollisimman laajasti heidän toiveitaan. Hankimme myös kunnalta tutkimusluvan ennen kyselyn suorittamista, johon kirjasimme mm. sen, mihin tuloksia käytetään ja mitä kyselylomakkeille tehdään tutkimuksen valmistuttua.

7.4 Jatkotutkimusmahdollisuus

Kehityksen edellytyksenä on säännöllinen arviointi, ja hyvänä arviointimenetelmänä toimii kysely. Kysely olisi hyvä toteuttaa muutaman vuoden kuluttua, jolloin uudet linjaukset ja toimintatavat ovat vakiintuneet käyttöön. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien toimintaa voidaan kehittää, kun päiväkodin henkilöstön kokemuksista on kerätty kyselytietoa. Resurssikysymykset tulevat vaikuttamaan varhaiserityiskasvatukseen jatkossakin. Etenkin nyt, kun toimintamallit ovat muuttumassa, on tärkeää kehittää toimintaa heti alusta alkaen

LÄHTEET

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Tampere: FINN LECTURA

Jahnukainen, M. Erityisopetuksen ja lastensuojelun kehitys ja nykytila. Teoksessa Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa, (toim.) Jahnukainen, M. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 15 - 56

Jokimies, J. & Lahtiperä, L. 2006. Systeemiälyajattelu kasvattajan työssä. Teoksessa Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus, (toim.) Kontu, E. & Suhonen, E. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, 57–72

Kahila, M. 20.11.2014. Erityislapsi opettaa suvaitsevaisuutta päiväkodissa. YLE. Saatavissa:

http://yle.fi/uutiset/erityislapsi_opettaa_suvaitsevaisuutta_paivakodissa/7641145 [viitattu 29.4.2016].

Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa. 2012. Vantaan kaupunki. Saatavissa:

http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaaawwwstructure/86546_www_varhaiserityiskasvatus_raportti_2012.pdf [viitattu 25.2.15].

Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa 2011-2015. 2012. Lahden kaupunki. Saatavissa:

[http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/B68844399A4CF856C2257A8500218EC1/\\$file/kasvun%20ja%20oppimisen%20tuki%202012.pdf](http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/B68844399A4CF856C2257A8500218EC1/$file/kasvun%20ja%20oppimisen%20tuki%202012.pdf) [viitattu 31.3.2016].

Koivunen, P.-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: PS-kustannus.

Kotkan kaupungin säädöskokoelma. 2014. Lasten ja nuorten palveluiden toimintasääntö. Nro. 8. Saatavissa:

http://www.kotka.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/kotka/embeds/kotkawwwstructure/22034_Lasten_nuorten_palv_toimintasaanto.pdf [viitattu 11.3.2015].

Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2008. Saatavissa:

http://www.kotka.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/kotka/embeds/kotkawwwstructure/18908_Varhaiskasvatussuunnitelma_Kotka.pdf [viitattu 11.3.2015].

Kotkan lasten ja nuorten palvelut - Käsikirja kuntalaiselle. Saatavissa:

<http://www.kotkankoulut.fi/folders/Files/Opetustoimi/kasikirja/index.html> [viitattu 25.2.2015].

KvaliMOTV. Kyselytulosten dokumentointi ja raportointi. Kvalitatiivisten tutkimusmentelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampereen yliopisto. Saatavissa:

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/raportointi/raportointi.html> [viitattu 29.4.2016].

Ladonlahti, T. 2014. Segregaatio, integraatio ja inklusio. Luentosarja. Syksy 2014. Jyväskylä: Jyväskylän avoin yliopisto

Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Kotkan kaupunki. Saatavissa: http://www.kotka.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/kotka/embeds/kotkawwwstructure/18911_Lapsikohtainen_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf [viitattu 14.3.2015].

Mayring, P. 2000. Qualitative Content Analysis [28 paragraphs]. Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research, 1(2), Art. 20. Saatavissa: <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0002204> [viitattu 29.3.2016].

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2010. Tiimille hyvä päivä tänään. Saarijärvi: Pedatieto Oy.

Moberg, S., Hautamäki, J., Kivirauma, J., Lahtinen, U., Savolainen, H. & Vehmas, S. 2009. Erityispedagogiikan perusteet. Helsinki: WSOY.

Muhonen, J., Lallukka, K. & Turtiainen, K. 2009. Pienryhmätoiminta lasten ja nuorten ehkäisevän työn menetelmänä. Kurikka: Painotalo Casper Oy.

Mäkelä, K. 2005. Stakes. Laadullisen kyselytutkimuksen eettiset kysymykset. Kutsuseminaari 2.5.2005. Helsinki: Stakes.

Oppimateriaalikeskus Opike. KKK-harjoitusohjelmat. Saatavissa: <http://www.opike.fi/?mod=products&pid=54> [viitattu 17.9.2015].

Pakarinen, K., Kyttälä, M. & Sinkkonen H-M. 2010. Samanaikaisopetus – mahdollisuus vai mahdottomuus? Peda.net. –kouluverkko. Saatavissa: http://peda.net/img/portal/1948663/Samanaikaisopetuksen_artikkeli_Erika_1_2010.pdf?cs=1284622945 [viitattu 25.8.2015].

Papunet. 2015a. PECS-menetelmä. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/pecs-menetelma-tukee-kommunikaation-oppimistakuvilla> [viitattu 8.5.2016].

Papunet. 2015b. Tukiviittomat. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/tukiviittomat-kommunikoinnissa> [viitattu 8.5.2016].

Papunet. 2015c. Aistit vuorovaikutuksessa. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/aistit-vuorovaikutuksessa> [viitattu 8.5.2016].

Pihlaja, P. 2005a. Sosiaalis-emotionaaliset vaikeudet lapsuudessa. Teoksessa Erityiskasvatus varhaislapsuudessa, (toim.) P. Pihlaja & R. Viitala. 1 - 2. painos. Helsinki: WSOY, 214 - 240

Pihlaja, P. 2005b. Varhaisvuosien erityiskasvatuksen rakenteelliset ja ideologiset perusteet. Teoksessa Erityiskasvatus varhaislapsuudessa, (toim.) P. Pihlaja & R. Viitala. 1 - 2. painos. Helsinki: WSOY, 112 - 130

Pihlaja, P. 2005c. Yksilöllinen suunnitelma lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Teoksessa Erityiskasvatus varhaislapsuudessa, (toim.) Pihlaja, P. & Viitala, R. 1 - 2. painos. Helsinki: WSOY, 172 – 179

Rantala, A. 2004. Perheen ja päivähoidon yhteistyö. Teoksessa Erityiskasvatus varhaislapsuudessa, (toim.) Pihlaja, P. & Viitala, R. 1 – 2. painos. Helsinki: WSOY. 97–110.

Saloviita, T. 2012. Inklusio, eli "osallistava kasvatus". Lähteitä, sekä 13 perustetta inklusiota vastaan. Saatavissa: <http://users.jyu.fi/~saloviit/tutkimus/inclusion.html> [viitattu 5.3.2015].

Smickilas, M. 2012. The Power of Infographics. Using pictures to communicate and connect with your audiences. Indianapolis: Que. Saatavissa: <http://ptgmedia.pearsoncmg.com/images/9780789749499/samplepages/0789749491.pdf> [viitattu 29.4.2016].

Stakes. 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

Suhonen, E. 2006. Elämää lähiöpäiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Teoksessa Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus, (toim.) Kontu, E. & Suhonen, E. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, 47–71

Svärd, P-L. 2000. Teoksessa Erityiskasvatus varhaislapsuudessa, (toim.) Pihlaja, P. & Svärd, P-L. 1. - 3. painos. Helsinki: WS Bookwell Oy, 88–99

Svärd P-L. & Pihlaja, P. 2006. Varhaiserityiskasvatuksen kuntatason suunnitteluprosessi. Teoksessa STAKES: Arjen moninaisuutta. Raportteja 14/2006. 37 – 39

Takala, M. 2006. Viittala, K. 2006. Uuden profession käyttöönotto varhaiserityisopetuksessa. Teoksessa Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus, (toim.) Kontu, E. & Suhonen, E. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, 35 – 46

THL 2015a. Varhaiskasvatus. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: <http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatustalvet> [viitattu 22.2.15].

Thousand, J. S., Villa, R. A. & Nevin, A. I. 2006. The Many Faces of Collaborative Teaching. Theory into Practice. 45 (3), pp. 239–248.

Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36.

Vartiainen, E. 2005. Dialogisuuden ymmärtäminen konsultoinnissa. Näkökulmana tutkiva konsultointi, relational consulting. Näkökulmana käytäntöön. Aikuiskasvatus. Aikuiskasvatustieteellinen aikakauslehti 25 (2) 141–146

Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Finn Lectura.

Veopalaveri. 2015. Ryhmähaastattelu 17.3.2015. Karhula: Hovinpuiston päiväkot.

Verne. Liikenteen tutkimuskeskus. Tiedon analysointi. Tampereen teknillinen yliopisto. <https://www.tut.fi/verne/tutkimusmenetelmat/tiedon-analysointi/> [viitattu 29.3.2016].

Viittala, R. 2005. Ideologisia ja pedagogisia lähtökohtia erityistä tukeva tarvitsevien lasten kanssa toimittaessa. Teoksessa Erityiskasvatus varhaislapsuudessa, (toim.) Pihlaja, P. & Viittala, R. 1 - 2. painos. Helsinki: WSOY, 131 – 152

Viittala, K. 2006. Lapsuus ja erityinen tuki päivähoidossa. Teoksessa Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus, (toim.) Kontu, E. & Suhonen, E. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, 9 – 34

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Willberg, E. 2009. Laadullisen aineiston luotettavuus. Kasvatustieteen laitos / Erityispedagogiikan yksikkö. Diaesitys. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <https://www.jyu.fi/edu/laitokset/eri/opiskelu/opiskelu-info/prosem/laadullinen>

VEO KYSELY 2012

Kotkan kaupunki, Lasten ja nuorten palvelut

Kysymykset ja tulokset

Vastauksia tuli määräaikaan mennessä 23 yksiköstä + perhepäivähoidolta oma vastauksensa.

1. Kuvaillkaa omin sanoin kuinka veon työskentely näkyy päiväkotinne arjessa?

Veot ovat konsultaatioapuna ja antavat konkreettisia apukeinoja arkeen (17 kpl)

Veot ovat mukana palaverissa ja apuna paperitöissä (9 kpl)

Veot ovat saatavilla nopeasti tarvittaessa (8 vastausta)

Kahdessa vastauksessa koettiin, että veo ei näy päiväkodin arjessa juuri lainkaan.

2. Mistä veon toimintatavoista talossanne on kokemusta?

Eniten taloilla kokemusta veojen konsultaatiosta (22 kpl)

Pienryhmätoiminta (16 kpl)

Työskentely lapsen kanssa kahden (12 kpl)

Samanaikaisopetus (3 kpl)

Muut: mm. palaverit (4 kpl)

3. Mitä yllä olevista toimintatavoista tulisi toteuttaa enemmän ja miksi?

Selkeästi eniten toivottiin suunnitelmallista pienryhmätoimintaa (12 kpl)

Lisää lapsen kanssa kahden työskentelyä (4 kpl)

Samanaikaisopetusta lisää (2 kpl)

4. Millaisissa tilanteissa veoä kaivataan?

Kun huoli lapsesta herää (6 kpl)

Asiantuntija apuna palaverissa (6 kpl)

Konsultaatioapuna (6 kpl)

Vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä (4 kpl)

Käytännön vinkit ja neuvot (4 kpl)

Yksittäisiä vastauksia: apuna arjessa, haastavan lapsen ohjaus, yhteydenpito yhteistyötahoihin

5. Siirtyykö pienryhmätoiminta ja -sisältö lapsiryhmän arkeen?

Kyllä (11 kpl)

Ei (11 kpl)

6. Kerro esimerkki pienryhmätoiminnan siirtymisestä tai siirtymättömyydestä.

Miksi ei:

Pienryhmätoimintaa ei ole ollut (6 kpl)

Pienryhmätoiminta ollut kertaluontoista (1 kpl)

Ei tiloja pienryhmän pitämiseen (1 kpl)

Ei tietoa mitä pienryhmässä on tehty (1 kpl)

On:

Käytännön malli veon työstä hyvä juttu

Pienryhmätoiminnan siirtyminen sisällön osalta - ei pienryhmätoimintana

7. Mikä tulisi korostua veon tarjoamassa konsultaatiossa?

Konkreettiset toimintaohjeet ja arjen toimintakäytännöt (monipuolisuus, erilaisuus ja vaihtoehtoisuus) (9 kpl)

Yhteistyö eri tahoihin, verkostojen hyötykäyttö ja mukana/tukena vuorovaikutuksessa (vanhemmat, yhteistyötahot) sekä palaverien vetovastuu (5 kpl)

Tietotaito ja ammattitaito (2 kpl)

Yksittäisiä vast.: akuutti tuen tarve ja auttaa hahmottamaan tuen tarpeen

8. Jos veo toimii lapsiryhmän ohjaamisessa työparina (samanaikaisopettajuus), mikä on sen onnistumisen edellytys?

Aika yhteiseen suunnitteluun (9 kpl)

Yhteiset tavoitteet (5 kpl)

Hyvä lapsituntemus, läsnäolo lapsiryhmässä (5 kpl)

9. Valitse aikuisten kanssa tehtävässä yhteistyössä kaksi toimivinta yhteistyökäytäntöä.

Keskustelut (23 kpl)

Koulutukset (6 kpl)

Vanhempainillat (4 kpl)

Tietoiskut (3 kpl)

Palaverit vanhempien kanssa, kasvatusyhteistyö (4 kpl)

Yhdessä työskentely (2 kpl)

Yksittäisiä vast.: tehokkaampi tiedonsiirto varhaiskasvatus -> eo, konsultaatio, pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman teko, pedakahvilat learning cafe -tyyppisesti

10. Millaisia odotuksia henkilökunnalla on veon kanssa tehtävälle yhteistyölle?

Saavutettavuus, nopeasti käytettävissä, saa tukea, apua (9 kpl)

Veoilla on tarjota käytännönläheiset vinkit ja työkalut sekä toimintatavat arkeen (näyttää toimintamallia (6 kpl)

Veoilla aikaa ryhmässä olemiseen, havainnointiin ja samanlaisopetukseen. Paneutuu asiaan. (lapsiryhmätuntemus) (6 kpl)

Konsultaatio, koulutus, teoriaopetus käytäntöön siirrettävää, asiantuntemus yhteiseen käyttöön (4 kpl)

Kuuntelee henkilökuntaa ja keskustelee heidän kanssaan, ottaa huolen todesta (3 kpl)

Tiedon siirtäminen opetustoimeen ja asiakirjojen täyttäminen (3 kpl)

Etukäteistieto veon tulosta on hyvä ja sovitut säännölliset päivät (3 kpl)

Pienryhmien vetäminen (2 kpl)

Yksittäisiä vast.: nykyinen on hyvä, ei vain konsultaatiota

11. Muita kommentteja

Yhteistyö sujunut hyvin, toivotaan sanasuuntaista yhteistyötä (3 kpl)

KIITOS (4 kpl)

On ollut tavoitettavissa ja soittaa takaisin tarvittaessa. On helposti lähestyttävä.

Toiminta arjessa on lisääntynyt ja solahtaa helposti lapsiryhmään.

Paikalla ollessa veo voisi olla toiminnassa mukana yhtenä ryhmän jäsenenä tai ottaa selkeästi oman pienryhmän.

Ammattitaito ja asiantuntija-apu ovat tärkeintä.

Ei veotoiminta ole tuonut paljon muutosta entiseen. Onko liian iso alue, apu ripoittaista? Jatkuvuus puuttuu.

Veoja toivotaan enemmän, koska puuttuminen riittävän ajoissa luo pohjaa kasvulle ja kehitykselle. Lasten asioiden työstämiseen oltava riittävästi aikaa.

Mahdollisimman suuri tuki varhaiskasvatukseen (havainnointi, puuttuminen ja tuki)

KYSELY 2015

Hyvät päivähoidon työntekijät!

Olemme Minni Halinen ja Janeca Huusko Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta. Opiskelemme sosiaalialan koulutusohjelmassa ja teemme opinnäytetyötä Kotkan varhaiserityiskasvatukselle.

Aiheenamme on varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) asiantuntijuuden hyödynnettävyys osana tehostetun ja erityisen tuen lasten tukemista. Suoritamme tämän kyselyn ajalla **11.5 - 29.5.2015** Kotkan alueen päivähoidon yksiköissä. Yksikkönne on valittu satunnaisotannalla.

Toivomme, että valitsette yksiköstänne yhteisesti **kolme vastaajaa**, jotka kukin täyttävät oman kyselylomakkeen. Vastaamiseen menee noin 15 - 25 minuuttia. Vastatkaa kysymyksiin rastittamalla sopiva vaihtoehto tai kirjoittamalla vastauksenne annetuille viivoille ohjeiden mukaisesti.

Tulokset luovutetaan Kotkan kaupungille ja niitä hyödynnetään varhaiserityiskasvatuksen kehittämisessä. Opinnäytetyömme julkaistaan Theseuksessa vuoden 2015 lopulla.

Pyydämme Teitä **palauttamaan kyselylomakkeet 1.6.2015 mennessä** sisäisesä postissanne osoitteeseen Lanu, varhaiskasvatus Pia Eskola ja kirjoittakaa kuoren päälle **VEOKYSELY**.

Tutkimukseen liittyvissä kysymyksissä voi meihin ottaa yhteyttä sähköpostitse osoitteessa janeca.huusko@student.kyamk.fi.

Kiitämme yhteistyöstä!

Ystävällisin terveisin

Minni Halinen

&

Janeca Huusko

1. Vastaajan virkanimike: _____

2. Mitä varhaiserityiskasvatuksellisia toimintatapoja päiväkodissanne käytetään?

- ☐ Veon konsultaatio
- ☐ Lapsen kanssa työskentely kahden
- ☐ Tuen tarpeeseen perustuva pienryhmätoiminta
- ☐ Samanaikaisopetus
- ☐ Muu, mikä? _____

3. Mitä kysymyksessä kaksi olevista toimintatavoista tulisi toteuttaa enemmän ja miksi?

4. Osallistuuko päiväkotinne henkilöstö kysymyksessä kaksi mainittujen toimintatapojen toteutukseen? Perustelkaa vastauksenne.

- ☐ Usein
- ☐ Joskus
- ☐ Harvoin

5. Milloin veon asiantuntemusta tarvitaan? (valitse 3 tärkeintä)

- ☐ Huoli lapsesta herää
- ☐ Konsultaatioapu
- ☐ Lapsen ohjaamisessa
- ☐ Vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä
- ☐ Käytännön vinkit ja työkalut
- ☐ Mukana pienryhmässä

Muulloin, milloin? _____

6. Siirtyykö veon erityispedagoginen osaaminen lapsiryhmän arkeen veon poissa ollessa? Kerro esimerkki siirtymisestä tai siirtymättömyydestä.

7. Mistä varhaiserityiskasvatuksellisista toimintatavoista koette olevan lapselle eniten hyötyä? (valitse 3)

- ☐ Tuen tarpeeseen perustuva pienryhmä
- ☐ Veon työskentely lapsen kanssa kahden
- ☐ Yhteistyö veon ja henkilökunnan välillä
- ☐ Yhteistyö veon ja vanhempien välillä
- ☐ Samanaikaisopetus
- ☐ Veon läsnäolo lapsiryhmässä

Muu, mikä? _____

8. Miksi koette, että juuri näistä (valintanne kysymyksessä 7) on eniten hyötyä?

9. Mitä näistä varhaiserityiskasvatuksellisista toimintatavoista tulisi lapsen kannalta olla enemmän?

- ☐ Tuen tarpeeseen perustuva pienryhmä
- ☐ Veon työskentely lapsen kanssa kahden
- ☐ Yhteistyö veon ja henkilökunnan välillä
- ☐ Yhteistyö veon ja vanhempien välillä
- ☐ Samanaikaisopetus
- ☐ Veon läsnäolo lapsiryhmässä

Perustelut: _____

10. Kuvailkaa omin sanoin, miten varhaiserityiskasvatukselliset toimintatavat näkyvät lapsiryhmän arjessa.

11. Avointa palautetta (Mitä tulisi kehittää? Entä mihin panostaa?)
